

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2022)

Gülşah TAŞKIN

Dr. Öğr. Üyesi, Boğaziçi
Üniversitesi

taskingulsah@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7013-3413>

**Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu
Berlin) Ms. Or. Oct. 3390 Numarada Kayıtlı Bir Şiir
Mecmuasındaki Senâyi (Senâ'î) Mahlaslı Şiirler**

*Poems with the Penname Senâyi (Senâ'î) in a Poetry Collection
Registered with the Number Ms. Or. Oct. 3390 in Berlin State
Library (Staatsbibliothek zu Berlin)*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 13.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 29.11.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Atıf/Citation

Taşkın, G. (2022). Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin) Ms. Or. Oct. 3390 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuasındaki Senâyi (Senâ'î) Mahlaslı Şiirler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (4), 1571-1615. <https://doi.org/10.34083/akaded.1203692>

Taşkın, G. (2022). Poems with the Penname Senâyi (Senâ'î) in a Poetry Collection Registered with the Number Ms. Or. Oct. 3390 in Berlin State Library (Staatsbibliothek zu Berlin). *Journal of Academic Language and Literature*, 6 (4), 1571-1615. <https://doi.org/10.34083/akaded.1203692>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

*Bu çalışma, [Creative Commons Atıf 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Öz

Şiir mecmuaları, divan tertip etmeyen ya da divanları henüz günümüze ulaşmamış birçok şairin bilinmeyen şiirlerini barındırmaları nedeniyle Osmanlı edebiyat tarihi açısından birer hazine değerindedir. Berlin Devlet Kütüphanesi (*Staatsbibliothek zu Berlin*) Ms. or. oct. 3390 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası da bu hazinenin önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Sözü geçen mecmuada, şimdiye kadar ortaya çıkmamış, Senâyî mahlaslı 28 şiire rastlanmıştır. 15-16. yüzyıllarda Senâyî (Senâ'î) mahlasını kullanan beş şair tespit edilmiştir. Bu şairlerin divanları elimizde olmadığı için şiirleri hakkında fazla bilgimiz bulunmamaktadır. Bu makalenin amacı, mecmuadaki 28 şiirin hangi Senâyî'ye ait olduğunu tespit etmek ve şiirleri gün ışığına çıkarmaktır. Makale dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde 15-16. yüzyıllarda yaşamış Senâyî mahlaslı şairler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm Berlin Devlet Kütüphanesi'ndeki mecmua ve mecmuanın müstensihinin kısaca tanıtımına ayrılmıştır. Üçüncü bölümde mecmuadaki 28 şiirin sahibinin kim olduğu tartışmaya açılmıştır. Dördüncü bölümde Senâyî'nin şiirlerine dair tespitlere yer verilmiş ve bahsedilen 28 şiirin transkripsiyonlu metinleri makalenin sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Berlin Devlet Kütüphanesi, Senâyî, Senâ'î, Serâyî, şiir mecmuası.

Abstract

There are five Ottoman poets who use the penname of Senâyî (Senâ'î) between the fifteenth and sixteenth centuries. Since we do not have the collection of poems (divan) of these poets, not much is known about their poetry. Recently, twenty-eight poems with the penname of Senâyî were found in a poetry collection registered with the number Ms. or. oct. 3390 in Berlin State Library (Staatsbibliothek zu Berlin). This paper will discuss which Senâyî these twenty-eight poems in the aforementioned poetry collection belong to casting new understanding of Senâyî. The paper is divided into five sections: in the first, information is given about the life and works of the five poets who use the penname of Senâyî during the fifteenth and sixteenth centuries. The second section elucidates the poetry collection held in the Berlin State Library and its copyist. The third section discusses the possible owner of these twenty-eight poems. In the fourth section, an examination of the poems is presented. The last section consists of transcriptions of twenty-eight poems of Senâyî.

Keywords: Berlin State Library, mecmua, poetry collection, Senâyî, Senâ'î, Serâyî.

Giriş

Son dönemlerde hız kazanan mecmua çalışmaları vesilesiyle yurtiçi ve yurtdışındaki kütüphanelerde tespit edilen şiir mecmuaları; unutulmuş birçok şairin, bilinmeyen birçok şiirin ortaya çıkarılması bakımından Osmanlı edebiyat tarihi için büyük önem taşımaktadır. Berlin Devlet Kütüphanesi (*Staatsbibliothek zu Berlin*) koleksiyonu Ms. or. oct. 3390 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası da bu anlamda dikkat çekici örnekler arasında yer alır.

Edebiyatımızda 15-16. yüzyıllar arasında Senâyî (Senâ'î) mahlasını kullanan birkaç şair bulunmaktadır. 15. yüzyılda Kastamonulu Senâyî (ö. ?), 16. yüzyılda Mevlevî şair Dervîş Halîl (ö. 950/1543-1544), Manisalı Mehmed Senâyî Çelebi (ö. 960-970/1552-1563?), Balıkesirli Mehmed Senâyî Efendi (ö. 967-974/1560-1566 sonrası?) ve Merzifonlu Senâyî Çelebi'nin (ö. III. Murâd devri? 981/1004/1574-1595?) Senâyî mahlasıyla şiir yazdıkları bilinmektedir. Tezkirelerde ve daha sonraki dönemlerde hazırlanan biyografik kaynaklarda bu şairlerden bazılarının mürettep birer divan sahibi olduğu kaydedilmekle birlikte, söz konusu divanlar henüz gün ışığına çıkmadığı için Senâyî mahlaslı şairlerin şiirleri hakkındaki bilgilerimiz tezkire yazarlarının kısa değerlendirmeleri ve eserlerinden örnek olarak alıntıladıkları birkaç beyitle sınırlıdır. Bunun yanı sıra Senâyî mahlasını kullanan şairlerden bazılarının yakın dönemlerde yaşamaları sebebiyle kimi zaman tezkire yazarları tarafından karıştırıldıkları da görülmür.

Eğridirli Hacı Kemâl'in (ö. 920/1514'ten sonra) 918/1512 tarihli *Câmiü'n-Nezâ'ir*'i, Edirneli Nazmî'nin (ö. 967/1559'dan sonra) 930/1523-1524 tarihli *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'i ve Pervâne b. Abdullâh'ın (ö. 968/1560-1561?) 968/1560-1561 tarihli *Pervâne Bey Mecmuası* gibi belli başlı nazire mecmualarında Senâyî mahlaslı bazı şiirlere rastlanmaktadır. Fakat bu şiirlerin tezkirelerdeki Senâyî maddelerinde kaydedilen örnek beyitleri içermemesi ve şairlerin diğer şiirlerinin bilinmemesi nedeniyle aralarında karşılaştırma yapılamadığı için nazire mecmualarındaki şiirlerin hangi Senâyî'ye ait olduğunu tespit etmek mümkün olamamaktadır.

Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3390 numaralı mecmuada Senâyî mahlasıyla kaydedilmiş, en azından şimdilik tespit edilebildiği kadarıyla, başka herhangi bir kaynakta rastlanmayan 28 şiirin yer alması bu şiirlerin ve yukarıda bahsedilen nazire mecmualarında yer alan Senâyî mahlaslı şiirlerin hangi Senâyî'ye ait olabileceği sorularını gündeme getirmekte ve bu soruları kısmen cevaplamaya yarayabilecek bazı ipuçlarına ulaşılmasına imkân tanımaktadır. Bu imkân doğrultusunda, bu makalede öncelikle 15-16. yüzyıllarda Senâyî mahlasını kullanan şairler hakkında bilgi verilecek ve bu bilgiler ışığında mecmuadaki şiirlerin sahibine dair ihtimaller tartışmaya açılacaktır. Daha sonra bu tartışmanın sonuçlarından yola çıkılarak *Câmiü'n-Nezâ'ir*, *Mecma'u'n-Nezâ'ir* ve *Pervâne Bey Mecmuası*'ndaki Senâyî mahlaslı şiirlerin hangi

Senâî'ye ait olabilecekleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Son olarak Ms. or. oct. 3390 numaralı şiir mecmuasında kayıtlı 28 şiirin transkripsiyonlu metinleri makalenin hemen ardından "Ek" başlığı altında konuyla ilgilenen araştırmacıların dikkatine sunulacaktır.¹

15-16. Yüzyıllarda Senâî (Senâ'î) Mahlasını Kullanan Şairler

Tezkirelerin ve diğer biyografik kaynakların taranması sonucunda 15-16. yüzyıllar arasında Senâî (Senâ'î) mahlasını kullanan beş şair tespit edilebilmiştir. Bu şairler hakkında derlenen bilgiler ölüm tarihi sıralamasına göre aşağıda aktarılmıştır.

Kastamonulu Senâî (ö. ?)

15. yüzyıl şairlerinden Kastamonulu Senâî'nin hayatı hakkında bilgi veren kaynak sayısı sınırlıdır ve bu kaynaklardaki bilgiler çoğunlukla birbirinin tekrarı niteliğindedir. Kastamonulu Senâî'nin asıl adı, doğum-ölüm tarihleri, ailesi ve herhangi bir eser kaleme alıp almadığı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Kastamonulu Senâî'nin adının geçtiği ilk kaynak Latîfî'nin (ö. 990/1582) 953/1546 tarihli *Tezkiretü's-Şu'arâ*'sıdır. *Tezkiretü's-Şu'arâ*'nın Rıdvan Canım tarafından hazırlanan tenkitli basımında şairin "Vilâyet-i Anadolu'dan nâhiye-i Bolıdan" (Canım, 2000, s. 204) olduğu bilgisi verilir. Aynı tezkirenin Mustafa İsen tarafından yayımlanan sadeleştirilmiş basımında ise Senâî'nin Kastamonulu olduğu kaydedilir (İsen, 1999, s. 399). Gelibolulu Mustafâ Âlî'nin (ö. 1008/1600) 1000-1008/1592-1600 tarihlerinde tamamladığı *Künhü'l-Ahbâr*'ında da şairin Kastamonulu olduğu söylenir (İsen, 1994, s. 133). Daha önce bazı araştırmacıların da dikkat çektiği üzere (Karagözlü, 2014), *Tezkiretü's-Şu'arâ*'nın Canım'ın hazırladığı tenkitli basımının nüsha farkları bölümünde şairin Kastamonulu olarak kaydedildiği nüshalar bulunmasına rağmen (Canım, 2000, s. 656) metin tespitinde Bolu'nun tercih edilme sebebinin açık olmaması ve Senâî'den bahseden diğer bütün kaynaklarda şairin Kastamonulu olduğu bilgisinin verilmesi nedeniyle Senâî'nin Bolulu değil, Kastamonulu olduğunu kabul etmek daha makul görünmektedir.²

Tezkiretü's-Şu'arâ'da doğum yeri dışında, Senâî'nin Fâtih Sultan Mehmed (s. 1444-1446, 1451-1481) döneminde yaşadığı, camilerde müezzin ve duâhân olarak görev yaptığı ve bu nedenle kendisine Senâî mahlasını seçtiği belirtilir (İsen, 1994, s. 133; Canım, 2000, s. 204). Latîfî, Senâî'nin iyi derecede Farsça bildiğini, lügatten anladığını ve çok güzel sesli bir hânende olduğunu, nağmeleri ve sesiyle herkese üstün geldiğini

¹ Beni bu mecmuadan haberdar eden Doç. Dr. Güler Doğan-Averbek'e ve mecmuadaki Senâî mahlaslı şiirlere dikkatimi çeken Dr. İsa Akpınar'a teşvik ve yardımları için minnettarım.

² Bu karışıklık, Bolu ve Kastamonu'nun idari taksimat gereği birbirleriyle bağlantılarından da kaynaklanıyor olabilir.

söyler (İsen, 1994, s. 133; Canım, 2000, s. 204). Latîfî, şiir söylemede kudretinin, yeni ve güzel şeyler söyleme yeteneğinin olmadığını vurgulayarak Senâî'nin şiirlerini eleştirir (Canım, 2000, s. 204-205). Bu sözlerin ardından tezkirede Senâî'ye ait birkaç beyit kaydedilir. Senâî maddesinin hemen yanında yer alan "Rahmetu'llâhi 'aleyh" (Canım, 2000, s. 204) ifadesinden anlaşıldığı üzere Kastamonulu Senâî tezkiresinin tamamlandığı 953/1546 tarihinde hayatta değildir.

Künhü'l-Ahbâr'da ise Fâtih Sultan Mehmed dönemi şairleri arasında yer alan Kastamonulu Senâî'nin takva ve irfan sahibi bir zat olduğu vurgulanarak Latîfî'nin aktardığı bilgiler kısaca tekrar edilir. Gelibolulu Âlî de Senâî'nin şairlik kudretine sahip olmadığını belirterek şiirlerini eleştirdikten sonra Latîfî'nin de tezkiresine aldığı beyitlerden birini Kastamonulu Senâî'nin şiirlerine örnek olarak verir (İsen, 1994, s. 133).

Bu iki tezkirenin yanı sıra son dönemlerde hazırlanan çeşitli biyografik kaynaklarda da Kastamonulu Senâî'nin adı geçer. Fakat bu kaynakların hepsinde Latîfî ve Gelibolulu Âlî'nin aktardığı bilgiler ve örnek beyitler tekrarlanır.³ Şu an tespit edilebildiği kadarıyla, 15. yüzyılda Kastamonulu Senâî dışında Senâî mahlasını kullanan bir şair yoktur.

Dervîş Halîl Senâî (ö. 950/1543-1544)

16. yüzyılda Senâî mahlasını kullanan dört isimden ilki Dervîş Halîl olarak da tanınan Mevlevî şairdir. Dervîş Halîl hakkında ayrıntılı bilgi verilen tek tezkire Esrâr Dede'nin (ö. 1211/1796-1797) 1211/1796-1797 tarihli *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'sidir. Tezkirede şairin asıl adının Halîl olduğu, Konya'lı olduğu ve Konya Mevlevihânesi'nde mesnevihânlık yaptığı söylenir (Genç, 2000, s. 91). Kânûnî Sultan Süleymân (s. 1520-1566) devri şairlerinden olan Dervîş Senâî, Abdülvehhâb Hemedânî'nin (ö. 953/1547) *Sevâkıbu'l-Menâkıb* adlı eserini Türkçeye tercüme ederek Sultan Süleymân'a sunmuş fakat beklediği ilgi ve şöhreti bulamamıştır (İpekten, 1996, s. 116; Genç, 2000, s. 91-92; Yeniterzi, 2014). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'de şairin ölüm tarihi 950/1543-1544 olarak kaydedilmiş ve bir tercî-bendi örnek verilmiştir (Genç, 2000, s. 92-96). Son dönem biyografik kaynaklarında Dervîş Senâî'ye dair aktarılanlar *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'deki bilgilerin özetinden ibarettir. Yine bu kaynaklarda şiir örneği olarak Esrar Dede'nin alıntılıdığı tercî-bendinin bazı parçalarına yer verilir.⁴ Dervîş Senâî'nin

³ Kastamonulu Senâî'nin adının geçtiği diğer kaynaklar için bkz. (İpekten vd., 1988, s. 437-438; Kurnaz & Kartal, 2001, s. 142; Cunbur, 2007a, s. 561). Bu kaynaklara ek olarak Kastamonulu Senâî hakkında daha kapsamlı bilgiye ulaşılabileceği düşüncesiyle Sultan II. Bâyezid (s. 1481-1512) devrine ait bazı in'âmât defterlerine de bakılmış fakat herhangi bir veri elde edilememiştir. Konuyla ilgili kaynak için bkz. (Erünsal, 1981).

⁴ Dervîş Senâî'den bahseden diğer kaynaklar için bkz. (İpekten vd. 1988, s. 437; TDEA, 1990c, s. 514; Kurnaz & Kartal, 2001, s. 141; Açık, 2007, s. 561). Bu kaynaklara ek olarak Dervîş Senâî ve 16.

başka şiirleri ya da bir divanı olup olmadığına dair herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.⁵

Manisalı Mehmed Senâyi Çelebi (ö. 960-970/1552-1563?)

Manisalı Senâyi Çelebi, döneminde aynı mahlası kullanan şairler içinde en tanınmış olanıdır. Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı, Âşık Çelebi'nin (ö. 979/1571) 974/1566'da tamamladığı *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*'sı, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin (ö. 1012/1604) 994/1586 tarihli *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*'sı ve Beyânî'nin (ö. 1006/1597) 1000/1592 tarihli *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*'sı Manisalı Senâyi'nin adının geçtiği başlıca kaynaklardır.⁶

Künhü'l-Ahbâr'da Kânûnî Sultan Süleymân devri şairleri arasında anılan Senâyi'nin Manisalı olduğu, Şehzâde Mustafâ'ya (ö. 960/1553) iltica ettiği ve şairin Manisa halkı tarafından çok itibar gördüğü söylenir (İsen, 1994, s. 202). Gelibolulu Âlî'ye göre, kişiliği ismine galip gelen şairin meşhur olmuş çok fazla şiiri yoktur. Âlî, Senâyi'nin bilinen birkaç beytini örnek vermekle yetinir (İsen, 1994, s. 202). Kınalızâde bu bilgilere ek olarak şairin mülazım olduktan sonra, Şehzâde Mustafâ Manisa'da iken şehzâdeye hizmet ettiğini, daha sonra onunla birlikte Amasya'ya gittiğini, şairin bir *Maksûd Şerhi* kaleme aldığı haber verir ve Senâyi'nin şiirlerinden bazı örnekleri madde sonuna ekler (Sungurhan, 2017a, s. 256). Beyânî ise tezkiresinde şairin Manisalı olduğu, kadılık yaptığı ve Şehzâde Mustafâ'ya intisap ettiği dışında bir bilgi vermeyerek şairin iki beytini örnek olarak alıntılar (Sungurhan, 2017b, s. 45-46).

Manisalı Senâyi hakkında en etraflı bilgiyi Âşık Çelebi verir. Diğer tezkirelerde aktarılan bilgilerin yanı sıra Âşık Çelebi şairin birçok kaside, mesnevi ve şiir yazdığını söyleyerek *Neyistân-ı Zülâl*⁷ adlı eserinden de bahseder (Kılıç, 2010, s. 1489). Âşık Çelebi, Manisalı dört şairden biri olan Senâyi ile bir mecliste tanıştığını, sohbetinden çok istifade ettiğini, Manisa civarında çok meşhur olmasına rağmen Senâyi'nin aslen iyi bir şair olmadığını vurgular ve şairin sadece bir beytini örnek verir (Kılıç, 2010, s. 1489-1490).

---

yüzyılda yaşamış diğer Senâyi mahlaslı şairler hakkında ipuçlarına ulaşılabilceği düşünülerek Kânûnî Sultan Süleymân devrine ait bazı in'âmât defterlerine bakılmış fakat Kastamonulu Senâyi örneğinde olduğu gibi bu şairlere dair malumata rastlanamamıştır. Konuyla ilgili kaynaklar için bkz. (Erünsal, 1984) ve (Erünsal, 1993).

⁵ Emine Yeniterzi, şairin mürettep bir divanı olmadığını belirtmektedir. Bkz. (Yeniterzi, 2014).

⁶ Şairin adının geçtiği diğer kaynaklar için bkz. (Şemseddin Sâmî, 1308/1892-93, s. 1743-1744; İpekten vd. 1988, s. 438; TDEA, 1990a, s. 514; Akbayar & Kahraman, 1996, s. 1495; Kurnaz & Kartal, 2001, s. 141; Cunbur, 2007c, s. 561; Saraç, 2016, s. 541; Selçuk, 2014). Bunlar dışında Manisalı Senâyi'ye yer verilen ya da şair hakkında hazırlanmış bazı müstakil çalışmalar için bkz. (Dörtbudak, 2004, s. 205-218; Erdem, 2004, s. 88-89; Arslan, 2022, s. 21-39).

⁷ Bu eser hakkında son dönemlerde yayımlanmış bir makale için bkz. (Arslan, 2022, s. 21-39).

Osmanlı Müellifleri'nde Manisalı Senâyî'nin diğer eserlerin yanı sıra *Menâkıb-ı Emîr Sultân Muhammed Şemseddîn-i Buhârî* isimli bir eser daha kaleme aldığı bilgisine yer verilir (Saraç, 2016, s. 541). Bazı kaynaklarda şairin ölüm tarihi ve yeri 970/1562-1563 Amasya olarak kaydedilmiştir (Kurnaz & Kartal, 2001, s. 141; Saraç, 2016, s. 541; Erdem, 2004, s. 88; Dörtbudak, 2004, s. 205; İpekten, 1996, s. 192). *Sicill-i Osmânî*'de ise Şehzâde Mustafâ'nın nedimi olan şairin 960/1553'te şehzâdeyle birlikte vefat ettiğini söylenir (Akbayar & Kahraman, 1996, s. 1495). Haluk İpekten'in verdiği bilgiye göre Şehzâde Mustafâ 940/1533'te Manisa valiliğine gönderildiği zaman Senâyî henüz tahsildedir; şehzâde sayesinde mülazım ve kadı olmuş, şehzâdeden çok hürmet görüp Amasya'ya onunla birlikte gitmiş, orada da çok itibar görmüştür (İpekten, 1996, s. 191-192). Şair, şehzâde 1533'te Manisa valisi olduğunda henüz tahsiline devam ettiğine göre bu tarihlerde çok genç yaşlarda olmalıdır.

Balıkesirli Mehmed Senâyî Efendi (ö. 967-974/1560-1566 sonrası?)

16. yüzyılda Senâyî maslasını kullanan bir diğer şair Balıkesirli Senâyî'dir. Balıkesirli Senâyî, Bağdâdî Ahdî'nin (ö. 1002/1594) 971/1563 tarihinde tamamladığı *Gülşen-i Şu'arâ* adlı tezkiresinde ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şu'arâ*'sında yer alır.⁸ Gelibolulu Âlî *Künhü'l-Ahbâr*'da madde başı olarak almadığı Balıkesirli Senâyî'den "Manisalı Senâyî" başlığı altında "Bir Senâyî Balıkesirden zâhir olmuş biri dahi Merzifondan zuhûr idüp vücûd bulmuşdur. Hâlâ ki îrâda kâbil olan evvelkisidir." (İsen, 1994, s. 202) ifadesiyle bahsetmekle yetinir. Tezkiresinde şairin Balıkesirli olduğunu, danışmetlik yaptığını söyleyen Ahdî ise Senâyî'yi şiire "tâze-heves" etmiş bir zat olarak tanımlar, onun usta şairlerle sohbetlerde bulunduğunu belirtir ve bir beytini örnek olarak kaydeder (Solmaz, 2005, s. 248).

Kınalızâde Hasan Çelebi, Balıkesirli Senâyî hakkında daha ayrıntılı bilgi verir. Balıkesirli şairin asıl adının Mehmed olduğunu, mülazımlığın ardından müderrislik, kadılık ve hâkimlik yaptığını Kınalızâde'den öğreniyoruz (Sungurhan, 2017a, s. 257). Yine Kınalızâde'den öğrendiğimiz üzere şair güzel ahlaklı, akranları arasında irfan ve faziletiyle tanınan bir kişidir (Sungurhan, 2017a, s. 257). Şairin *Ravzatü'l-Ebrâr* adlı manzum bir eseri ve mürettep bir divanı olduğu bilgisi de yalnızca Kınalızâde'nin tezkiresinde kayıtlıdır (Sungurhan, 2017a, s. 257). Kınalızâde'nin, tezkireye alınmak üzere şairin bizzat seçip gönderdiği birkaç beyte yer vermesinden (Sungurhan, 2017a, s. 257) anlaşıldığı üzere Balıkesirli Senâyî *Gülşen-i Şu'arâ* ve *Tezkiretü's-Şu'arâ*'nın hazırlandığı 971/1563-994/1585 tarihleri arasında vefat etmiş olmalıdır. Nitekim *Sicill-i Osmânî*'de şairin Kânûnî Sultan Süleymân devri sonlarında vefat ettiği söylenir.

⁸ Şairin adının geçtiği diğer kaynaklar için bkz. (Şemseddin Sâmî, 1308/1892-93, s. 1743-1744; İpekten vd. 1988, s. 437; TDEA, 1990d, s. 515; Akbayar & Kahraman, 1996, s. 1495; Uzunçarşılı, 1999, s. 74-75; Kurnaz & Kartal, 2001, s. 141-142; Cunbur, 2007b, s. 561; Saraç, 2016, s. 542-543).

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya göre ise şair daha geç bir dönemde vefat etmiş olmalıdır (Uzunçarşılı, 1999, s. 74). Uzunçarşılı, Balıkesirli Senâyi'nin mürettep divanı ve *Ravzatü'l-Ebrâr*'ının yanı sıra *Şevâhidü'n-Nübüvve* tercümesi ve Emîr Sultan menakıbı olduğunu belirtir (Uzunçarşılı, 1999, s. 74). Manisalı Senâyi'nin *Menâkıb-ı Emîr Sultân* adlı bir eserinin varlığı bilindiğine göre, Uzunçarşılı aynı mahlası kullanan ve aynı dönemlerde yaşamış bu iki şairi karıştırmış olmalıdır.

Merzifonlu Senâyi Çelebi (ö. III. Murâd devri 981/1004/1574-1595?)

16. yüzyılda Senâyi mahlasını kullanan şairlerin sonuncusu ise Merzifonlu Senâyi'dir. Merzifonlu Senâyi'nin madde başı olarak kaydedildiği ilk kaynak Mehmed Süreyya'nın (ö. 1909) *Sicill-i Osmânî*'sidir. *Sicill-i Osmânî*'de, "Senâyi Çelebi" başlığıyla yer alan şair hakkında kaynak belirtilmeksizin şu bilgiler verilir: "Merzifonludur. Terzi esnafından olup III. Murâd devri (1574-1595) şairlerindedir." (Akbayar & Kahraman, 1996, s. 1495). *Tuhfe-i Nâilî*'de de "Senâyi Çelebi" adıyla madde başı olarak kaydedilen Senâyi hakkında *Sicill-i Osmânî* ve *Künhü'l-Ahbâr* kaynak gösterilerek aynı bilgiler tekrarlanmış ve Senâyi'ye ait bir beyit kaydedilmiştir (Kurnaz & Kartal, 2001, s. 142). *Künhü'l-Ahbâr*'da daha önce bahsedilen Fâtih Sultan Mehmed dönemi şairi Kastamonulu Senâyi ve Kânûnî Sultan Süleymân dönemi şairi Manisalı Senâyi dışında bu mahlası kullanan başka herhangi bir şaire madde başı olarak yer verilmez. *Künhü'l-Ahbâr*'da Manisalı Senâyi maddesinin sonlarında Balıkesirli Senâyi ve Merzifonlu Senâyi'den sadece "Bir Senâyi Balıkesirden zâhir olmuş biri dahi Merzifondan zuhûr idüp vücûd bulmuşdur. Hâlâ ki irâda kâbil olan evvelkisidir." (İsen, 1994, s. 202) sözleriyle bahsedilir ve bu iki şair hakkında bunun dışında bir bilgi kaydedilmez. *Tuhfe-i Nâilî*'de Merzifonlu Senâyi'nin şiirine örnek verilen beyit ise *Künhü'l-Ahbâr*'da madde başı olan Manisalı Senâyi'nin örnek şiirleri arasında yer alır.

Merzifonlu Senâyi'nin adının zikredildiği son kaynak *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'dür. Bu çalışmada *Künhü'l-Ahbâr* kaynak gösterilerek şairin Merzifonlu olduğu ve Kânûnî Sultân Süleymân dönemi şairleri arasında yer aldığı bilgisi verilir (İpekten vd. 1988, s. 438). Bu tespitlerin çıkış noktası, hem *Tuhfe-i Nâilî* hem de *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'ne kaynaklık eden eser *Sicill-i Osmânî*'dir. *Sicill-i Osmânî*'de Merzifonlu Senâyi hakkında verilen bilgilere nasıl ve nereden ulaşıldığı belli olmamakla birlikte, bu yanlış ya da şüpheli bilginin nereden kaynaklandığına dair tahmin yürütmek mümkündür. Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmânî*'yi hazırlarken tezkirelerden de yararlandığı bilinmektedir (Akbayar & Kahraman, 1996, s. VIII). Bu nedenle Mehmed Süreyya'nın Latîfî'nin tezkiresini görmüş olması da güçlü bir ihtimaldir. Latîfî tezkiresinde Kastamonulu Senâyi maddesinin hemen arkasından gelen "Siyâbî" maddesindeki şu ifadeler bu anlamda dikkat çekicidir: "Nâhiye-i Merzifândan zümre-i 'irfândan hayyât [terzi] tâyifesindendür" (Canım, 2000, s. 205). Senâyi (شايى) ve Siyâbî (ثيابى) isimlerinin Arap

harfli yazılışlarındaki benzerlik ve Latîfî tezkiresinde bu iki maddenin arka arkaya gelmesi Mehmed Süreyya'nın bir dalgınlık sonucu isimleri karıştırarak Merzifonlu ve terzilik yapan bir Senâyî'nin daha varlığına kanaat getirmiş olabileceğini düşündürür. Nitekim *Sicill-i Osmânî*'de Siyâbî mahlaslı herhangi bir şaire yer verilmemiş olması da bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Öte yandan, Mehmed Süreyya'nın Senâyî'nin III. Murâd dönemi şairlerinden olduğu bilgisine nereden ulaştığı hâlâ belirsizdir. Mehmed Süreyya *Künhü'l-Ahbâr*'ın 1000-1008/1592-1600 tarihlerinde yazıldığı bilgisinden yola çıkarak şairin III. Murâd döneminde yaşadığı sonucuna varmış olmalıdır. *Tuhfe-i Nâilî* ve *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde ise *Sicill-i Osmânî*'deki bu yanlış bilgiler tekrarlanır. Merzifonlu Senâyî hakkındaki bilgilerimiz maalesef bunlardan ibarettir.⁹

Kaynaklarda Senâyî mahlaslı şairler hakkında verilen bilgilerden anlaşıldığı üzere, kimileri mürettep birer divan sahibi olan bu beş şairin mahlasları dışında en önemli ortak özellikleri tezkirelerde örneklenen birkaç beyit ya da nazire mecmualarındaki Senâyî mahlaslı birkaç manzume haricinde şairlerinin ya da divanlarının şimdilik elimizde olmamasıdır. Bu nedenle, Berlin Devlet Kütüphanesi (*Staatsbibliothek zu Berlin*) Ms. or. oct. 3390 numarada kayıtlı bir şiir mecmuasında Senâyî mahlaslı 28 şiirin bulunması, ilk olarak bu şiirlerin yukarıda hakkında bilgi verilen şairlerden hangisine ait olabileceği sorusunu akla getirir. Aşağıdaki bölümde bu mecmua ve mürettibi/müstensihi Serâyî hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3390 Numaralı Şiir Mecmuası ve Mürettibi/Müstensihi Serâyî¹⁰

165 mm x 95 mm dış ve 110 mm x 60 mm iç ölçülere sahip Ms. or. oct. 3390 numaralı şiir mecmuası müstakil bir eser olarak ciltlenmiştir (Sohrweide, 1981, s. 211). Baş tarafı eksik olduğu anlaşılan mecmuaya daha sonradan Latin rakamlarıyla sayfa numaraları verilmiştir. Bu sayfa numaraları dikkate alındığında eser 1b-108b varakları arasında yer alır. Mecmuanın dağılıp tamir gördüğü, tekrar ciltlenme esnasında varak sıralarının karıştırıldığı ve birçok varığın eksik olduğu hem reddadelerden hem de kimi şiirlerin devamlarının olmamasından anlaşılır. Aslında mecmuanın elimizdeki 108 varığının neredeyse iki katına yakın hacimde olması muhtemeldir. Nüshanın

⁹ Senâyî mahlaslı şairler hakkında daha kapsamlı bilgi ve ipuçlarına ulaşılabileceği düşüncesiyle şairlerin yaşadıkları dönem olan II. Bâyezid ve Kânûnî Sultan Süleymân devri in'âmât defterleri de taranmış fakat herhangi bir veri elde edilememiştir. Sözü geçen kaynaklar için bkz. (Erünsal, 1981); (Erünsal, 1984), (Erünsal, 1993).

¹⁰ Bu mecmuanın tavsif, tasnif ve incelemesini içeren bir makaleyi yayıma hazırlamaktayım. Bu nedenle, elinizdeki makalede mecmuanın tanıtımına ayrıntılı olarak yer vermeyerek mecmua ve mürettib ve müstensihi Serâyî'nin sadece bu makalenin konusu olan Senâyî'nin kimliğini tespit etmeye yardımcı olabilecek özelliklerine değinmekle yetineceğim.

tertibi ve süsleme özellikleri bu mecmuanın bir padişah ya da gayet nüfuzlu bir devlet adamına sunulmak üzere hazırlandığına işaret eder. Ketebe kaydına göre, mecmua asıl adı Mehemmed (Mehmed) bin Resûl (Resûl oğlu Mehmed) olan Serâyî mahlaslı bir şair-müstensih-mürettib tarafından tertip ve istinsah edilmiştir (*Mecmu'a-i Eş'âr*, 3390, v. 108a). Aynı kayıta mecmuanın istinsah tarihi “yevmü'l-hamîsî'l-hâdî ve'l-ısrûn min şehri evâhiri Şevvâl min şuhûri sene isnâ ve tis'a-mî'e” (*Mecmu'a-i Eş'âr*, 3390, v. 108a) yani 902 senesi Şevvâl ayının 21. günü olan bir Perşembe, öğle vakti/ 22 Haziran 1497 Perşembe öğle vakti olarak verilmiştir. Mecmuada şiirleri bulunan şairler şunlardır: Şeyhî (ö. 832/1429'dan sonra), Sa'dî (ö. 887/1482?), İvâzpaşazâde Atâyî (ö. 841/1437), Husrev (Dihlevî?) (ö. 885-1480), Adnî (ö. 878/1474), Karamanlı Nizâmî (ö. 874-878?/1469-1473?), Revânî (ö. 930/1523-1524), Necâtî (ö. 914/1509), Kemâl?, Hamdî (Hamdullah?), Halîlî (Diyarbakırlı?), Senâyî (ö. ?) ve Serâyî (ö.?).¹¹ Nüshanın sonradan eklenen varak numaraları esas alındığında Senâyî'ye ait şiirler, şiir sırasına göre 61b, 44a-51b, 62a-69a varaklarında yer alır.

Mecmuanın mürettip ve müstensihî Resûl oğlu Mehmed, Serâyî mahlasını kullanan bir 15. yüzyıl şairidir. Sözü geçen mecmuanın sonunda kendi şiirlerine de yer veren Serâyî'nin 903/1498 tarihinde yani bu mecmuadan yaklaşık bir sene sonra, kendi el yazısıyla istinsah ettiği oldukça hacimli bir divanı vardır. Serâyî'nin divanı İbrahim Kolunsağ tarafından yayıma hazırlanmıştır (Kolunsağ, 2019). Herhangi bir tezkirede ya da biyografik kaynakta adına rastlanmayan unutulmuş bir şair olan Serâyî'nin hayatına dair bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Kolunsağ'ın tespitlerine göre, divanını Bursa'da istinsah eden Serâyî, Sultan II. Bâyezid (s. 1481-1512) devri şairlerindedir ve bazı şiirlerinden anlaşıldığı üzere muhtemelen Yavuz Sultan Selîm (s. 1512-1520) döneminin başlarında da hayattadır (Kolunsağ, 2019, s. 27-28). Mecmuanın mürettibi ve müstensihî Resûl oğlu Mehmed Serâyî'nin bu makalenin konusu olan Senâyî mahlaslı şiirlerin sahibini tespit etmek için önemli bir ipucu olabilecek bir özelliğinden burada söz etmek gerekir: Serâyî 15. yüzyıl ve sonrasında en usta Osmanlı şairlerinden biri kabul edilen, şairliğinin yanı sıra Fâtih Sultan Mehmed ve II. Bâyezid dönemlerinin güçlü sadrazamı Ahmed Paşa'nın (ö. 902/1496-1497) 899/1494 istinsah tarihli bir divan nüshasının da müstensihidir (Tarlan, 1966, s. XV; Kolunsağ, 2019, s. 28). Bu bilgiden yola çıkarak, Ahmed Paşa'nın sağlığında onun divan nüshalarından birini istinsah eden Serâyî'nin Ahmed Paşa ile şahsen tanıştığını ve Paşa'nın Bursa'da oluşturduğu edebî çevreyi gayet iyi tanıyan veya bu çevreye dâhil edilmiş bir şair olduğunu söylemek mümkündür (Kolunsağ, 2019, s. 28). Daha önce belirtildiği gibi gayet özenli bir biçimde tertip edilmesinden ve süsleme özelliklerinden yola çıkarak

¹¹ Mecmuada şiirleri bulunan şairlerden bazılarının kimliğinden henüz emin olunamadığı için yanlış bir bilgi vermemek amacıyla isimlerinin yanına soru işareti konmuş, ölüm tarihleri verilmemiştir. Araştırmalar sonuçlanıp şairlerin kimlikleri kesin olarak tespit edildiğinde, mecmuanın incelemesinin yapılacağı diğer makalede bu şairlere dair ayrıntılı malumat verilecektir.

bir padişah ya da devlet adamı için hazırlandığı düşünülen bu mecmuanın istinsah tarihinin Ahmed Paşa'nın vefatından kısa bir süre önceye yani Paşa'nın hayatta olduğu bir zamana rastlaması, eğer eksik/kayıp varaklarda kalmadıysa, Ahmed Paşa'nın şiirlerinin mecmuada yer almaması bu şiir mecmuasının Ahmed Paşa'ya sunulmak üzere tertip ve istinsah edildiği izlenimini uyandırır. Ahmed Paşa'nın Bursa'da olduğu müddet zarfında meclisler düzenleyerek devrin şairlerini bir araya getirip onları himaye ettiği (Akçay, 2010, s. 59; İpekten, 1996, s. 218-219) bilinmektedir. Bu nedenle Serâyî'nin bu mecmuayı Ahmed Paşa'nın isteğiyle veya onun himayesini kazanma arzusuyla tertip etmiş olması ihtimal dâhilindedir. Mecmuanın ve Serâyî'nin şimdiye kadar bahsedilen bu temel özellikleri, bu mecmuada yer alan Senâyî mahlaslı 28 şiirin hangi Senâyî'ye ait olabileceğine dair fikir yürütmeye de imkân verir.

Hangi Senâyî?

Bahsi geçen şiir mecmuasındaki Senâyî mahlaslı şiirlerin 16. yüzyılda yaşamış Senâyîlerden birinin ilk dönem şiirleri olup olamayacağı cevaplanması gereken ilk sorudur. 902/1497'de yani neredeyse 16. yüzyılın başında derlenip istinsah edilmiş bir mecmua söz konusu olduğunda bu ihtimali göz ardı etmemek gerekir. Bu soruyu cevaplayabilmek için gereken ilk ipucu Senâyî'nin elimizde bulunan 28 şiirden birinde yer alan aşağıdaki beyittir:

Pâyāna irdi rişte-i 'ömri *Senāyi*'nün
Miskîn 'aceb bu ki_itmedi kaç'-ı recā-yı zülf [G 16/7]

Yukarıdaki beyitte ömrünün nihayete erdiğini söylemesinden anlaşılacağı üzere, Senâyî bu şiirleri yazdığına şiire yeni heves etmiş genç bir şair değil, ömrünün sonlarına yaklaşmış ileri yaşlarda bir şairdir. Bu tespiti çıkış noktası olarak alırsak elimizdeki şiirlerin, Kânûnî Sultan Süleymân devri şairleri arasında anılan ve 950/1543-1544 tarihinde vefat eden Derviş Halil Senâyî, Sultan Süleymân devrinin sonlarında ya da daha sonra yani 1560 sonrası vefat ettiğini bildiğimiz Balıkesirli Senâyî, Sultan Süleymân devri şairlerinden 960/1553 veya 970/1563 tarihinde vefat eden Manisalı Senâyî ve hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmasak da III. Murâd devri şairlerinden olduğu söylenen Merzifonlu Senâyî'nin erken dönem şiirleri olması oldukça düşük bir ihtimal gibi görünmektedir.

Yukarıdaki tespiti destekleyecek bir başka ipucu ise mecmuada şiirlerine yer verilen diğer şairlerdir. Önceki bölümde bir listesi verilen bu şairlerin isimlerine dikkat edildiğinde büyük bir çoğunluğunun hem kendi dönemlerinde hem de daha sonraki yüzyıllarda tanınan, saygı gösterilen usta şairler oldukları fark edilir. Mecmuada yer verilen şairler gösteriyor ki mecmuanın sunulmak üzere hazırlandığı padişah ya da devlet adamı aynı zamanda yüksek edebî zevke sahip biridir. Böyle usta şairlerle birlikte adının anılması, şiirlerinin onların şiirleri arasında, bir devlet adamına

sunulma amacıyla derlenmiş bir mecmuada yer alması için bir şairin en azından belli bir süredir şiirle uğraşıyor olması, edebî çevrelerde kendisini tanıtmaması ve bu çevrelerce kabul görmesi beklenir. Bu nedenle, bu şiirlerin sahibi Senâyî'nin çok genç yaşlarda olması beklenmez. Şairin en az 35-40 yaşlarında olduğunu kabul edersek, bu şiirlerin 16. yüzyıl şairlerinden birinin ilk dönem şiirleri olması ihtimali düşüktür. Mecmuada yer verilen diğer şairlerin vefat tarihlerinin 1429-1524 arasında kümelenmiş olması da dikkat çekicidir. Şiirleri bu mecmuaya alındığına göre Senâyî bu şairlerden en azından bir kısmıyla çağdaş olmalıdır. Bu da 16. yüzyılda yaşamış Senâyî mahlaslı şairler için uzak bir ihtimaldir. Şimdiye kadar bahsedilen bütün bu ipuçları elimizdeki şiirlerin Fâtih Sultan Mehmed döneminde, yani 15. yüzyılda yaşamış Kastamonulu Senâyî'ye ait olması ihtimaline işaret eder. Fâtih Sultan Mehmed döneminde dünyaya gelen Kastamonulu Senâyî en azından II. Bâyezid devrinde ya da Yavuz Sultan Selim devri başlarına kadar hayatta olmalıdır.

Elimizdeki şiirler arasında bu şiirlerin Kastamonulu Senâyî'ye ait olma ihtimalini güçlendiren başka ipuçlarına da rastlamak mümkündür. Kaynakların verdiği bilgiye göre iyi derecede Farsça bilen ve sesi çok güzel olan Kastamonulu Senâyî müezzinlik ve naathânlık yapmıştır. Senâyî'nin mecmuadaki şiirlerinden alıntılanan aşağıdaki örnek beytin şairin Farsça bilgisine ve mesleğine dair izler taşıdığı söylenebilir:

بائک مؤذنان خرابات را شنو

Dirler ki eş-şalâ eger isterseñüz felâh [G 6/5]

Mesleği nedeniyle şairin musiki bilgisine sahip olması doğaldır. Elimizdeki 28 şiir bu gözle incelemeye tâbi tutulduğunda şairin kimi beyitlerde musiki ve musiki terimlerine yer vermesi şairin mesleğiyle alakalı bir başka ipucu olarak değerlendirilebilir. Aşağıdaki beyit buna bir örnektir:

‘Uşşâk ger belürse maķâm-ı hiçâzda

Büt-hâneye_ilte bir nefes içre nevâ-yı ‘ışk [G 17/5]

Şimdiye kadar tartışılan noktalardan hareketle mecmuadaki 28 şiirin Fâtih Sultan Mehmed dönemi şairi Kastamonulu Senâyî'ye ait olması çok güçlü bir ihtimaldir. Kendisi gibi pek tanınmamış bir şair olan Serâyî tarafından istinsah edilmiş bir mecmuada üstat şairler arasında şiirlerine yer verilmesi Kastamonulu Senâyî'nin döneminde ilgi görüp takdir edildiğini fakat daha sonra unutulduğunu düşündürür. Senâyî, Ahmed Paşa'nın Bursa'daki şura meclislerine katılmış ve dönemin meşhur şairlerinden bazılarıyla tanışmış olmalıdır. Bunun yanı sıra bu hususla ilgili akla gelebilecek bir diğer ihtimal de Ahmed Paşa ve diğer şairlerle ilişki içinde olduğu anlaşılan mecmua derleyicisi ve müstensih Serâyî ile kişisel bir dostluk ilişkisi olduğu ve bu sebeple Serâyî'nin onu meclislerde tanıtmak için şiirlerine mecmuasında yer vermiş olmasıdır.

Bu tespitler doğrultusunda belli başlı nazire mecmualarındaki Senâyi mahlaslı şiirler üzerinde de durmak ve bu mecmualardaki şiirlerin hangi Senâyi'ye ait olabileceğini tartışmaya açmak yararlı olacaktır.

Nazire Mecmualarındaki Senâyi Mahlaslı Şiirler Kimin?

Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâ'ir*'inde iki, Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde üç ve Pervâne b. Abdullâh'ın *Pervâne Bey Mecmuası*'nda beş adet Senâyi mahlaslı şiire rastlanmıştır. Yukarıdaki tartışmaların verileri ışığında bu şiirlerden bazılarının hangi Senâyi tarafından yazılmış olabileceğini tespit etmek ya da en azından bu konuda fikir yürütmek olanaklıdır.

Eğridirli Hacı Kemal'in *Câmiü'n-Nezâ'ir*'i hem 15. yüzyılda hem de daha erken dönemde yaşamış şöhret sahibi veya unutulmuş birçok şairin şiirlerini barındırması nedeniyle özellikle divan şiirinin ilk dönemleri ve edebiyat tarihimiz açısından zengin bir kaynak olarak değerlendirilir (Ertek-Morkoç, 2003, s. XXX-XXXVIII). Hacı Kemal, mecmuasının mensur mukaddimesinde mecmuaya alacağı şiirleri tespit edebilmek için birçok şairin divanını gördüğünü belirtir (Ertek-Morkoç, 2003, s. XXXIII, s. 1). Mukaddimedeki ilgili bölüm aşağıya alıntılanmıştır:

“Bu zıkr olunan şu'arânun ben dağı ol dīvānlarına nazır idüp, her birinün dürr-i meknün gibi kelimâtların görüp, rađiyallāhü te'ālā 'anküm diyüp, elfāz-ı ibārâtlarına özümüz teslim kılduğ. Pes eyle olsa her birinün dīvānlarından niçe yādigārından bir miğdār ebyātın zābt idüp, bir araya cem' idüp, mertebesi mertebesi üzerine yazdum.” (Ertek-Morkoç, 2003, s. XXXIII, 1).

Diyarbakırlı Halilî'nin (ö. 890/1485) *Fürkat-nâme*'si üzerine yazdığı bir makalede Günay Kut, mecmuanın mukaddimesinde yer alan yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak mecmuada şiirleri bulunan Halilî'nin de bir divanı olabileceği ihtimalinden söz eder (Kut-Alpay, 1978, s. 334).¹² Benzer şekilde, şiirleri bu mecmuada bulunan (Kastomonulu) Senâyi'nin de divan sahibi bir şair olduğu düşünülebilir. Nitekim, Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct., 3390 numaralı mecmuada da çoğunluğunun divan sahibi olduğunu bildiğimiz şairlerin şiirlerinden seçki yapıldığı görülür. Bu şairlerin arasında 28 şiirine yer verilen Senâyi'nin de henüz elimize geçmemiş mürettep bir divanının olması muhtemeldir.

Câmiü'n-Nezâ'ir'de yer alan Senâyi mahlaslı iki şiir gerek biçim gerekse söyleyiş özellikleri açısından değerlendirildiğinde elimizdeki 28 şiirden bazılarıyla benzerlikler

¹² Mukaddimedede yer alan “dīvānlarından niçe yādigārından” ifadesinin şairlerin divanlarındaki yadigârlarının mı yoksa divanları ve nice diğer yadigârlarının mı kastedildiğinin çok açık olmadığını ve bu nedenle mecmuaya alınan tüm şairlerin divan sahibi olmalarını düşüncesine temkinli yaklaşılması gerektiğini belirten araştırmacılar vardır. Konuyla ilgili tartışma için bkz. (Atik & Doğan-Averbek, 2021, s. 25).

taşıdıkları görülür. *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de bulunan Senâyî mahlaslı ilk şiirin tamamı aşağıya alıntılanmıştır:

Nazîre-i Şenâyî Râst¹³

1. Ey belâlu yâr ezelden mübtelânum ben senüñ
Şanma bigâne beni kim âşinânum ben senüñ
2. Kim gedânuñ âsitânında gedâdur şâhlar
Nice diyem ben şebânum kim gedânum ben senüñ
3. Hâk-i pâyüñ olmağa bende liyâkat kalmadı
Bas ka'dem yüzüme tut kim hâk-i pânum ben senüñ
4. **Râsti-i 'aşıklarun bulur 'ırâk içre nevâ**
Şanma kim 'uşşâk içinde binevânum ben senüñ
5. Ka'be küyuñda şafañ olursa ger kurbân olam
Mürde haqqı tâbi'-i şidk u şafañum ben senüñ
6. Ey tabîb-i cân u dil sensin şifâsı derdümün
Ölmeden ir kim marîz-i bî-devânum ben senüñ
7. Ger diseñ kimdür Şenâyî ey gül-i bâğ-ı cemâl
Bir belâkeş bülbülüm kim mübtelânum ben senüñ (Ertek-Morkoç, 2003, s. 1066-1067).

Yukarıdaki gazelin koyu renkle işaretlenen 4. beytinde musiki terimlerine ve musiki ile ilgili hayallere yer verildiği görülür. Kastamonulu Senâyî'nin de bu tip kullanımlara sıklıkla yer verdiği daha önce belirtilmişti. Benzer şekilde elimizdeki şiirlerden birinde geçen aşağıdaki beyit de bu anlamda yukarıdaki beyitle örtüşür niteliktedir:

'Uşşâk ger belürse maķâm-ı hicâzda

Büt-hâneye_ilte bir nefes içre nevâ-yı 'ışk [G 17/5]

Câmiü'n-Nezâ'ir'de bulunan Senâyî mahlaslı bir diğer şiirin iki beytinde elimizdeki şiirlerdeki söyleyiş, hayal ve düşüncelere oldukça benzeyen kullanımlar bulunur. *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de yer alan şiirin tamamı aşağıda verilmiştir:

¹³ Başka kaynaklardan yapılan alıntılarda kaynağın transkripsiyon sistemine ve eğer varsa yanlışlarına sadık kalınacak, bu alıntılarda herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapılmayacaktır.

Naẓīre-i Senāyī Rāst

1. Zülf-i müşkīnün görüp mihr-i ruḥ-ı dildārda
Sāye şalmış şanıram sünbül güle gülzārda
2. Nāfe zülfünden nesime bûy ağırlatmış meger
Kim zıkarup püstün gezdirdiler bāzārda
3. **Zerre gibi mihr ü meh yüzün görüp bulmağa yol**
Devr ider olmuş hevādārıdur dīvārda
4. Hoḳka-i la'īn-bār-ile ter olmuş zülf-i yār
Bu imiş didükleri tiryāk vardır mārda
5. Mihr-i haddün hem-reh idüp gitdi kim hicründe bu
Kim giden imānile ḳalmaz muḥalled nārda
6. Geçmezem zülf ü zenaḥdānuñ hevāsından senüñ
Ḥabs içinde çün şağı Manşūr olursam dārda
7. Dürr-feşān eşküm gibi ider lisānum dürr-feşān
Dişlerüñ yād idicek her nazm-ı güher-bārda
8. **Şi'r ile faḥr eylemek faẓl ehline key 'ārdur**
Ey Senāyī tüt ki Ḥassān olasın eş'ārda
9. Tālib ol cidd ile ḳıl kesb-i kemāl-i ma'rifet
'İlmün artur cehl ü noḳşān ile ḳalma 'ārda (Ertek-Morkoç, 2003, s. 1784).

Yukarıdaki şiirin 3. beytinin elimizde bulunan şiirlerden birinde yer alan aşağıdaki beyitle hayal benzerliği taşıdığı söylenebilir:

Gün, yüzün ḥasreti-le bencileyin oldı za'if

Ki tuta tuta yürür bu der ü dīvārumuzı [G28/3]

Benzer şekilde, yukarıda alıntılanan şiirin 8. beyti ile elimizde bulunan şiirlerden birinde yer alan aşağıdaki beytin düşünce ve ifade bakımından benzerliği oldukça dikkat çekicidir:

Gerçi faẓl ehline eş'ār dimek 'ār durur

Eyle eş'āruñ-ile ḥālünü iş'ār baña [G2/9]

Bu benzerliklerin yanı sıra *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de bulunan iki gazelden birinin 7, diğersinin 9 beyitlik olması da biçimsel olarak bu şiirlerin Kastamonulu Senâyî'ye ait olabileceğine dair bir başka ipucu olarak değerlendirilebilir. Zira, ileride değinileceği üzere, elimizde bulunan şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Senâyî'nin 7 beyitlik ya da daha uzun gazeller yazmayı tercih ettiği görülür.

Câmiü'n-Nezâ'ir'deki şiirlerin Kastamonulu Senâyî'nin olabileceğine dair son ipucu ise diğer mecmuaların aksine *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de Senâyî'nin yanı sıra Berlin Devlet Kütüphanesi'nde bulunan mecmuanın mürettibi ve müstensihi Serâyî'nin de iki şiirinin bulunmasıdır.¹⁴ Eğridirli Hacı Kemâl'in aynı edebî muhitlerde buldukları ya da tanıştıkları anlaşılan bu iki unutulmuş şairin divanlarını ya da şiirlerini görüp mecmuasına dâhil etmiş olması mümkündür.

Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde ve *Pervâne Bey Mecmuası*'nda bulunan Senâyî mahlaslı şiirler incelendiğinde ise bunlardan herhangi birinin elimizdeki 28 şiirle biçim, üslup ve söyleyiş özellikleri açısından benzerlik göstermediği görülür. Buna ek olarak, her iki mecmuada yer alan Senâyî mahlaslı şiirlerin hepsinin 5'er beyitten oluşması ve her iki mecmuada da Berlin Devlet Kütüphanesi'ndeki mecmuanın mürettip ve müstensihi Serâyî'ye ait herhangi bir şiirin bulunmaması gibi verilerden hareket edilerek *Mecma'u'n-Nezâ'ir* ve *Pervâne Bey Mecmuası*'ndaki şiirlerin Kastamonulu Senâyî'ye ait olması düşük bir ihtimaldir.¹⁵ Bu şiirler 16. yüzyılda Senâyî mahlasını kullanan şairlerden birine veya birkaçına ait olmalıdır. Fakat bu şairlerin şiirleri henüz elimizde olmadığı için *Mecma'u'n-Nezâ'ir* ve *Pervâne Bey Mecmuası*'ndaki şiirlerin Derviş Halîl Senâyî, Manisalı Mehmed Senâyî Çelebi, Balıkesirli Mehmed Senâyî Efendi veya Merzifonlu Senâyî Çelebi'ye mi ait olduğunu tespit etmek şimdilik güçtür. İleride yapılacak kapsamlı araştırmalar sonucunda bu şairlerin daha fazla şiirine ulaştıkça bir sonuca varmak kolaylaşacaktır. Bu belirsizlik nedeniyle her iki mecmuadaki Senâyî mahlaslı şiirler buraya alınmamış, dipnotta şiir numaraları verilmekle yetinilmiştir.¹⁶

¹⁴ Serâyî'nin şiirleri için bkz. (Ertek-Morkoç, 2003, s. 76-77).

¹⁵ *Pervâne Bey Mecmuası*'nda Serâyî mahlaslı bir gazel bulunmakla birlikte şiirin üzerinde yazan açıklamada ve mahlas beytinde şairin mahlası Şerâyî (شرایى) değil, Serâyî (سرایى) olarak kayıtlıdır. Bu gazel İbrahim Kolunsağ'ın hazırladığı Şerâyî divanında da yoktur. Sözü geçen gazel için bkz. Gazel 2858 (Gıynaş, 2017, s. 1060).

¹⁶ Buraya alıntılanmayan şiirler için bkz. Gazel 1536 (Köksal, 2017, s. 547-548), Gazel 4176 (Köksal, 2017, s. 1372); Gazel 211 (Gıynaş, 2017, s. 125), Gazel 2382 (Gıynaş, 2017, s. 890), Gazel 3166 (Gıynaş, 2017, s. 1168), Gazel 6413 (Gıynaş, 2017, s. 2326), Gazel 7553 (Gıynaş, 2017, s. 2722), bu gazel "Nazire-i Senâyî Çelebi" başlığıyla kaydedilmiştir.

Senâî'nin Şiirlerine Dair Tespitler

Senâî'nin şiirlerinde beşeri aşktan ziyade tasavvufi aşkın ve hikmetli söyleyişlerin izlerine rastlanır. Şiirlerinde klasik şiirin ortak teşbih ve mecazlarından ve hayal dünyasından yararlanan Senâî'nin genel olarak sade bir dil kullandığı görülür. Şair büyük ihtimalle çok iyi Farsça bilmesinin de etkisiyle şiirlerinde çoğunlukla Farsça kökenli kelimelere yer verir. Bunun yanı sıra şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Senâî Arapça'ya da hâkim bir şairdir. Şiirlerinin büyük çoğunluğunda estetik söyleyişlere yer veren Senâî'nin yer yer büyük ihtimalle veznin de etkisiyle, şiirin ahengini bozabilecek bazı kullanımlara başvurduğu dikkat çeker. Aşağıdaki beytin 2. mısrasında yer alan “otlasa sünbül[i]” ifadesi bunlara örnek olarak gösterilebilir:

Bulmaya çin-i zülfüñüñ bûyını nâfe-i Hütun

İçse gül-âbı otlasa sünbül[i] âhü-yı Hâta [G 1/7]

Senâî'nin, en azından elimizdeki şiirlerinden anlaşıldığı üzere, 15. yüzyıl şairlerinin büyük çoğunluğunda görülebileceği gibi uzun gazeller yazmayı tercih ettiği göze çarpar. Elimizdeki 28 şiirden 6 tanesi 5, 1 tanesi 6, 17 tanesi 7, 3 tanesi 9 ve müzeyyel gazel olan 1 tanesi ise 11 beyit uzunluğundadır. Buna dayanarak Senâî'nin 7 ya da daha fazla beyitten oluşan uzun gazeller yazmayı tercih ettiği söylenebilir. Senâî, gazellerinde genellikle Osmanlı şairleri tarafından en çok kullanılan vezin kalıplarını tercih eder. Şairin gazellerinde en sık kullandığı aruz kalıpları 15 heceli Mef'ülü Fâ'ilâtü Mef'âlü Fâ'ilün, Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün ve Mef'ülü Mef'âlü Mef'âlü Fa'ülün kalıplarıdır.

Senâî'nin, şiirlerinde vezin tasarruflarına oldukça sık başvurduğu görülür. Bu anlamda Senâî'nin şiirlerinde en dikkat çekici unsur ünlü birleşmesinin yaygın olarak kullanılmasıdır. Şairin elimizdeki 28 şiirinde toplam 13 yerde ünlü birleşmesine yer verilmiştir. Bu kullanıma birkaç örnek aşağıya alıntılanmıştır:

Rûzı siyeh saçun bigi olur Şenâî'nün

Girmezse_eline bu gece bir mâh-tâb ruḥ [G 7/7]

Didüm **ki_ol** zülf uzasun ḳo ruḥuñda 'ömrdür **ki_ey** meh

Didi devr-i ḳamerdür bu igen 'ömr-i dırâz olmaz [G 12/2]

Girre_olma ḥüsne iy gül-i ter kim bu bâğda

Açılmış ola sencileyin şad-hezâr gül [G 20/4]

İtüñ bizi **ķosa_olmaĝa** sâkin işigünde

Firdevse daĝı gitmez-idük meskenimüzden [G 22/2]

Senâyî'nin en sık başvurduğu vezin tasarruflarından bir diğeri ise 15. yüzyıl şiiirlerinde oldukça yaygın olarak görülen imaledir. Senâyî'nin Arapça ve Farsça kelimelerde yapıldığında vezin kusuru olarak değerlendirilen imaleyi kullanırken çok dikkatli olması ve bu tasarrufa sadece Türkçe kelime ve eklerde yer vermesi şairin vezin konusunda bilgili olduğunu gösterir. Aşağıdaki beyit imale kullanımına bir örnektir:

Mey-i 'ışkuñ ki gözün **bigi bizi** eyledi mest

Ĥaşre dek görmeye kimse daĝı hüş-yârumuzı [G 28/4]

Med de Senâyî'nin sıkça yer verdiği vezin tasarruflarından biridir. Bunun yanı sıra özellikle 16. yüzyılda birçok şairin med yapmama konusunda titizlik gösterdikleri, kimi usta şairlerin ise med yaparak şiiirlerinde bir ahenk unsuru olarak kullandığı "ân" hecelerinde Senâyî'nin çoğu zaman mede yer verdiği fark edilir. Senâyî'nin medlere oldukça fazla yer vererek ve "ân" hecelerinde de medi sıklıkla kullanarak şiiirlerinin ahengini artırmayı amaçladığı söylenebilir. Aşağıda med kullanımlarına birkaç örnek verilmiştir:

Gül-gün ruĝuñ katında ĥacil iy **nigâr** gül

Güler yüzün göricek olur **şerm-sâr** gül [G 20/1]

Bilmedi 'âlemde hergiz cân-ı şîrîn ĥadrini

Kılmayan **terciĥ** la'lün çeşme-i ĥayvândan [G 23/2]

Cân bigi senden ĥabîbi ayuram didi raĥîb

Yâ İlähî şaĥlaĝıl imânımız şeytândan [G 23/7]

Senâyî'nin şiiirlerinde vezin tasarruflarının yanı sıra redifin de çok sık kullanıldığı görülür. Elimizde bulunan 28 şiiirden 19'unda redif kullanılmıştır. Şiiirlerinde redife yer veren Senâyî, bu şekilde beyitler arasında anlam ve ses birliğı oluşturmuş ve şiiirlerine ahenk katmıştır.

Bunlar dışında Senâyî'nin şiiirlerinde, 15. yüzyıl şiiirlerinin genel özelliklerinden biri olarak "gibi" yerine "bigi" kullanımına yer verilmiştir. Elimizdeki şiiirler Eski Anadolu Türkçesi'ne ait birçok kelime, ifade ve ek barındırır. Bunlara örnek olarak "kanda (nerede) (G 7/5)" "süriser (G 7/5)", "yavuz göz G 8/2", "çıkuben G 8/4", "igende G

12/7”, “ilte G 17/5”, “sınmadı G 18/6”, “sencileyin G 20/4”, “saklagıl G 23/6”, “neyleyin, itmeyeyin G 27/9”, “talabur (çırpınır) G 28/2” verilebilir.

Son olarak Senâyi'nin şiirlerinde döneminin en etkin şair ve hamilerinden ve büyük ihtimalle meclislerine katılıp kendisiyle şahsen tanışma fırsatı bulduğu Ahmed Paşa'nın şiirlerinin izlerine rastlanır. Senâyi'nin bu makalenin ekler bölümünde bulunan 15 numaralı gazeli vezin, kafiye, redif, beyit sayısı ve hayallerdeki kimi benzerlikler açısından değerlendirildiğinde bu şiirin Ahmed Paşa'ya nazire olduğu düşünülebilir. Benzerliklerin daha açık görünebilmesi için önce Ahmed Paşa'nın daha sonra Senâyi'nin olmak üzere her iki şiir de aşağıya alıntılanmıştır:

Ahmed Paşa

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mef'îlü Fâ'ilün

1. Hışm ile çeşmi kaşd-i dil-ü-cân ider dirîğ
Küfr ile zülfi gâret-i imân ider dirîğ
2. Hây-ı hayâli 'aklı perâkende-ğâl idüb
Cem'iyetümi zülfi perîşân ider dirîğ
3. Miñnet kemâni cevır okı_ile cân-ü-dil delüb
Hâsret kılıcı yüregümi kan ider dirîğ
4. Mey diyü kanum içeli mestâne gözlerün
Tennür-ı gâmda bağrumı biryân ider dirîğ
5. Bâğ-ı ruñında çâh-ı zenañdâni hâsreti
Cennet çemenlerin baña zındân ider dirîğ
6. Ol mâh ehremenlere 'arz-ı cemâl idüb
Bizden özin perî gibi pinhân ider dirîğ
7. Añmed'den idüben hâsenâtın o şeh dirîğ
Her nâ-mağalle hüsñ ile iñsân ider dirîğ (Tarlan, 1966, s. 211-212).

Senâyi

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mef'îlü Fâ'ilün

1. Olmadı bir 'ilâc dil ü cân ider dirîğ
Bulınmadı bu derdüme dermân ider dirîğ

2. Ol gül-‘izâr ü gönca lebûñ hâr u hasreti
Bağrumı pâreler cigerüm kan ider dirîğ
3. Kâddümi çeng-i gamda büküp her nefes beni
Kânûn idindi ney gibi nâlân ider dirîğ
4. Hâyfâ ki hüsn gülşenini zâğ seyr ider
Hâr u hasedde bülbül[i] efgân ider dirîğ
5. Olalı genc-i ‘ışkına gencîne künc-i dil
Ma‘mûr kılmayup dağı virân ider dirîğ
6. Öldürmek isdese beni mâni‘ olur raķib
Komez ki hayra gire peşimân ider dirîğ
7. Bizden Şenâyî cânını dimiş dirîğ ider
Cânânenen ‘aceb kim ola cân ider dirîğ

Bu şiirin dışında Senâyî’nin Ahmed Paşa’ya nazire yazmış olabileceğini düşündürecek başka örneklere de rastlamak mümkündür.

Ahmed Paşa

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Çün dili miskîn zülfün kıldı sevdâyî-mizâc
Ey müferrih-leb buyur şehd-i şifân ile ‘ilâc
2. Kâtı gönlüñden bu gönlüm şınuğın ‘ayb itme kim
İdemez taşâ taħammül şîşe-i nâzüg-mizâc
3. Ey şeh-i hüsn isteme dilden karar-ü şabr kim
Şehr-i virândan hemîşe şehriyâr almaz harâc
4. Tînetün taħmîr olurken beñzer ey nâzüg-beden
Hâk-i cennet Âb-ı Hâyvân ile bulmuş imtizâc
5. Dilde çok durmaqla mihrün hâliş olduğı bu kim
Bâde-i şahbâyı egletdükce şâf eyler zücâc

6. Hāk-i pāyun ‘ıtrını ol zülf etekden saçduğı
Bu sebedendür ki Çinde misk inen olmaz revâc
7. Aḥmed-i dervîş çün oldı gedâ-yi kûy-i yâr
‘Âlemün sulṭânıdır bî-iḥtiyâc-ı taḥt-u-tâc (Tarlan, 1966, s. 139-140)

Senâî

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ser-i zülfünde gönül oldı çü sevdâ[y]î-mizâc
Şerbet-i la‘l-i lebündür aña ma‘cûn-ı ‘ilâc
2. Hızr-ı ḥaṭṭuñ vireli çeşme-i ḥayvâna bahâ
Kıomadı kând-i lebün Mışr nebâtına revâc
3. Mantık-ı tûṭî taşavvurda şekerdür diyenün
Bu kıyâsî sözi şîrinliği
4. Râz-ı ḥüsnüñi diler dil kim ide setr ü nihân
‘Acabâ nûr-ı sirâcı nice setr ide zücâc
5. Kaşuña kirpigüne zülfüne ḥaṭṭ-ı ruḥuña
Gönderür her şeh-i ḥüsn k[i] yidi iklim ḥarâc
6. İşigün tahtına ger irse-y-idi bahtum eli
Ayağün toprağını eyler-idüm başuma tâc
7. Vaşf-ı reyḥân-ḥaṭuñı yazsa Senâî’ye gerek
Bir mürekkeb ki ola nâfe ğubârı aña zâc

Yukarıdaki şîirlerin vezinleri farklı olmakla birlikte, beyit sayısı, kafiye kelimelerinin ortak olması ve özellikle şîirlerin ilk beytindeki söyleyiş ve hayal benzerliği bu şîirin de Ahmed Paşa’ya nazire olması ihtimalini güçlendirmektedir.

Sonuç

15-16. yüzyıllarda Senâî mahlasıyla şîir yazan birkaç şair bulunmaktadır. Fakat bu şairlerin divanlarına ya da toplu şîirlerine henüz erişilemediği için şîirleri hakkında bilgi edinme ve onları Osmanlı edebiyat tarihi içinde konumlandırma imkânımız yoktur. Taranan çeşitli nazire mecmualarında Senâî mahlasıyla kaleme alınmış bazı

gazeller tespit edilmiş olmakla birlikte, bu gazellerin her birinin hangi Senâyî tarafından yazılmış olduğunu belirlemek de şimdiki imkânlarımız çerçevesinde henüz mümkün değildir. Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3390 numarada kayıtlı bir şiir mecmuasında henüz başka bir kaynakta bulunmayan Senâyî mahlaslı 28 şiirin ortaya çıkması bu şiirlerin hangi Senâyî'ye ait olabileceği sorusunu da beraberinde getirmiştir.

Bu makalede, bahsi geçen şiir mecmuasındaki şiirlerin, mahlasları ve yakın dönemlerde yaşamaları nedeniyle karıştırılan Senâyî'lerden hangisine ait olabileceğini tespit etmek amacıyla öncelikle bu şairlerin hayatlarına dair çeşitli kaynaklardan derlenen bilgiler aktarılmış ve bazı kaynaklardaki yanlış veya eksik olduğu düşünülen bilgiler tartışmaya açılmıştır. Bu tartışmalar aracılığıyla ortaya çıkan verilere dayanarak elimizdeki 28 şiirin de değerlendirmeye tâbi tutulmasıyla Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3390 numaralı şiir mecmuasındaki şiirlerin, tezkirelerdeki örnek birkaç beyit dışında şiirleri şimdiye kadar elimizde olmayan bir şaire yani Fatih Sultan Mehmed dönemi şairlerinden Kastamonulu Senâyî'ye ait olabileceği sonucuna varılmıştır. Kastamonulu Senâyî'nin şiirlerinin elimizdekilerle sınırlı kalmadığı ve şairin mürettep bir divanı olduğu tahmin edilmektedir. Makale boyunca ele alınan ipuçlarından hareket ederek dönemin belli başlı nazire mecmualarındaki Senâyî mahlaslı şiirlerin sahibine dair yapılan araştırmalarda Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâir*'indeki iki şiirin çok güçlü bir ihtimalle Kastamonulu Senâyî'ye, Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'i ve Pervâne b. Abdullah'ın *Pervâne Bey Mecmuası*'ndaki şiirlerin ise 16. yüzyılda yaşayan Senâyîlerden birine veya birkaçına ait olabileceği sonucuna varılmıştır.

Bu şairlerin divanları ya da yeni tespit edilecek şiir mecmualarında yer alan başka şiirleri ortaya çıktıkça, Kastamonulu Senâyî veya diğer Senâyîlerin şiirleri hakkında bu makaledeki tespitleri destekleyecek veya başka tartışmaların yürütülmesini sağlayabilecek daha kapsamlı bilgiler edinmek mümkün olacaktır. Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3390 numaradaki bu şiirlerin araştırmacıların ilgisine sunulması Senâyî mahlasını kullanan şairlerin külliyatını tamamlama yolunda bir başlangıç noktası olarak değerlendirilmelidir.

Etik Kurul İzni *Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.*

Çatışma Beyanı *Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.*

Destek ve Teşekkür *Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluşun destek alınmamıştır.*

Kaynaklar

- Açık, Nilgün (2007). Senâ'î. *Türk dünyası edebiyatçıları ansiklopedisi* (C. 7). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Akbayar, Nuri & Kahraman, Seyit Ali (Haz.) (1996). *Mehmed Süreyya-sicilli Osmanî* (C. 5). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Akçay, Ali İhsan (2010). Ahmet Paşa döneminde Bursa'da şiir. Kemikli, Bilal (Ed.), *Bursalı şair Ahmet Paşa ve dönemi* (s. 53-59). Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Arslan, Ömer (2022). XVI. Yüzyıl şairlerinden Senâyî'nin "Neyistân-ı Zülâl"i. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi* (17) (s. 21-39). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2533705>.
- Atik, Arzu & Doğan-Averbek, Güler (Haz.) (2021). *Ruhların gıdası: 15. asır şairi Feyzî'nin Kût-ı Rûhî isimli mevlidi*. Ötüken Neşriyat.
- Canım, Rıdvan (Haz.) (2000). *Latîfî-tezkiretü'ş-şu'arâ ve tabsıratü'n-nuzamâ (inceleme-metin)*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Cunbur, Müjgân (2007a). Senâ'î (15. yy). *Türk dünyası edebiyatçıları ansiklopedisi* (C. 7). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Cunbur, Müjgân (2007b). Senâ'î (16. yy). *Türk dünyası edebiyatçıları ansiklopedisi* (C. 7). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Cunbur, Müjgân (2007c). Senâ'î (?-1533). *Türk dünyası edebiyatçıları ansiklopedisi* (C. 7). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Dörtbudak, Mehmet Veysi (2004). Manisalı Mehmed Senâyî Çelebi ve risâle-i menâkıb-ı Emîr Sultân (Keşif-nâme) adlı eseri. *Bursa'da düünden bugüne tasavvuf kültürü-3* (s. 205-218). Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları.
- Erdem, Sadık (2004). XV ve XVI. Yüzyılda yaşamış Manisalı divan şairleri, *Türkbilgi*, (8), s. 74-107.
- Ertek-Morkoç, Yasemin (2003). Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâir'i-metin ve mecmua geleneği üzerine bir inceleme (Tez No. 135154) [Doktora tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Erünsal, İsmail E. (1981). Türk edebiyatı tarihinin arşiv kaynakları I: II. Bâyezid devrine ait bir in'âmât defteri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, (10-11), s. 303-342.

- Erünsal, İsmail E. (1984). Türk edebiyatı tarihinin arşiv kaynakları II: Kanunî Sultan Süleyman devrine ait bir in'âmât defteri. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi (Journal of Ottoman Studies)* (IV), s. 1-17.
- Erünsal, İsmail E. (1993). Türk edebiyatı tarihinin arşiv kaynakları V: XVI. asır divan şâirleriyle ilgili bazı arşiv kayıtları. *Marmara Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi (Ayrı Basım)*, (7), s. 243- 258.
- Genç, İlhan (Haz.) (2000). *Esrar Dede-tezkire-i şu'arâ-yı Mevleviyye*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gıynaş, Kamil Ali (2017). *Pervâne Bey mecmuası*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0>.
- İpekten, Halûk, İsen, Mustafa, Toparlı, Recep, Okçu, Naci, & Karabey, Turgut (1988). *Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- İpekten, Halûk (1996). *Divan edebiyatında edebî muhitler*. M.E.B. Yayınları.
- İsen, Mustafa (Haz.) (1994). *Künhü'l-ahbâr'ın tezkire kısmı*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- İsen, Mustafa (Haz.) (1999). *Latîfi tezkiresi*. Akçağ Yayınları.
- Kaplan, Yunus (2014, 10 Temmuz). Senâyî, Mehmed Senâyî Çelebi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senayi-mehmed-senayi-celebi>.
- Kaplan, Yunus (2014, 10 Temmuz). Senâyî, Senâyî Çelebi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senayi-senayi-celebi>.
- Karagözlü, Volkan (2014, 12 Ocak). Senâyî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senayi>.
- Kılıç, Filiz (Haz.) (2010). *Meşâ'irü's-su'arâ (inceleme-metin)* (C.3). İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Kolunsağ, İbrahim (2019). *Serâyî-divan (notlandırılmış metin-inceleme)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köksal, M. Fatih (2017). *Edirneli Nazmî-Mecma'u'n-neza'ir (inceleme-metin)*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0>.
- Kurnaz, Cemal & Kartal, Ahmet (Haz.) (2001). *Mehmet Naili Tuman, Tuhfe-i Naili: divan şairlerinin muhtasar biyografileri*. Bizim Büro Yayınları.
- Kut-Alpay, Günay (1978). Fûrkat-nâme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* (1977) (25) (s. 333-353). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/633502>

- Saraç, Yekta (Haz.) (2016). *Osmanlı müellifleri-Bursalı Mehmed Tahir* (C. 2). Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA).
- Selçuk, Engin (2014, 27 Haziran). Senâî/Senâyî, Mehmed Efendi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senai-senayi-mehmed-efendi>.
- Senâyî Mehmed Çelebi (1289/1872). *Menâkıb-ı Emîr Sultân*. İzzet Efendi Matbaası.
- Solmaz, Süleyman (Haz.) (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (inceleme-metin)*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Sungurhan, Aysun (2017a). *Kınalızâde Hasan Çelebi-Tezkiretü'ş-şu'arâ*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>.
- Sungurhan, Aysun (2017b). *Beyânî-Tezkiretü'ş-şu'arâ*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0>.
- Tarlan, Ali Nihad (1966). *Ahmed Paşa divanı*. Millî Eğitim Basımevi.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (1990a). Senâî Çelebi (Manisalı) (s. 514). Dergâh Yayınları
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (1990b). Senâî Çelebi (Merzifonlu) (s. 514). Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (1990c). Senâî Halil (Derviş) (s. 514). Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (1990d). Senâî Mehmed Efendi (Balıkesirli) (s. 515). Dergâh Yayınları.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1999). *Karesi meşâhiri*. Sarı, Mehmet; Karaman, Ahmet (Haz.). Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Ünver, İsmail (2008). Çevriyazıda yazım birliği üzerine öneriler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic* (3), 6, s. 1-46.
- Şerâyî, *Mecmu'a-i Eş'âr*, Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin) Ms. or. oct., No: 3390.
- Sohrweide, Hanna (1981). *Türkische handschriften* (Volume 5). Franz Steiner Verlag GMBH.
- Şemseddin Sâmî. (1308/1892-93). *Kâmûsu'l-a'lâm* (C. 3). Mihrân Matbaası.
- Yeniterzi, Emine (2014, 14 Nisan). Senâyî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senayi-mdbir>.

EK: Senâî'nin Şiirleri¹⁷

[61b]

ŞENÂİYİ

-1-

Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün

1. Ay yüzün âfitâbidur âyîne-i cihân-nümâ
Mâh ruhuñ niķâbidur sâye-i şeh-per-i hü mâ
2. Dîn-i Muħammed'i seven tal'atuña kıla nazar
Göre ki nice berķ urur pertev-i nür-ı Muştafa
3. Hızr-ı haıtuñ hayâlidür zülmeti hem Sikender'ün
La'l-i lebün zülâlidür âb-ı hayât-ı cân-fezâ
4. Hür-ı cinân[1] hüsn-ile hayrete düşüre yüzün
Halk-ı cihânı hulķ-ile kul idine özün şehâ
5. Serv-i revânuña senün Tübâ[yı] nisbet itmezem
Himmeti 'aldür gören Sidre'den anı müntehâ

[44a]

6. Öykünemeye mâh-ı nev kaşlaruñuñ hilâline
Beñzedemeye bedr-ile mihr cemâlüne likâ

¹⁷ **Metin tespitinde izlenen yöneme dair açıklamalar:** Şiirlerin varak numaraları eldeki nüshanın varak numaraları esas alınarak verilmiştir. Metne yapılan eklemeler [] içinde gösterilmiştir. Anlaşılmayan kelime, ifade ya da mısraların yanına (?) işareti konmuştur. Okunamayan kelime veya ifadelerin başka araştırmacılar tarafından çözülebileceği düşüncesiyle bunların imajları gerekli yerlere eklenmiştir. Metinde geçen Arapça-Farsça ibarelerle ayetler Arap harfleriyle verilmiş, gerekli açıklamalar dipnotlarda yapılmıştır. Arapça ve Farsça eklerin yazımında İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" makalesi esas alınmıştır. "Ki" ve "de" bağlaçları dışında metinde kelimelere bitişik olarak yazılan "ile", "çün" gibi her türlü unsur araya konan "-" işaretiyle belirtilmiştir. Vasleler (ünlü birleşmesi) "-" işareti ile gösterilmiştir. Nüshada hemze ile gösterilen akkuzatifler kelimeye (y) eklenerek tespit edilmiştir. Nola, neyleyeyin, niderem vb. kelimeler "ne ola", "ne eyleyeyin". "ne iderem" şeklinde yazılmadığı sürece kesme işaretiyle ayrılmamış ve nola, neyleyeyin, niderem şeklinde tespit edilmiştir. Elde bulunan nüshada "Saç" kelimesi her zaman "sin" harfiyle yazıldığı için nüshanın bu özelliğine transkripsiyonda da riayet edilmiştir. Özel isimler büyük harfle yazılmış, şairin mahlası italik gösterilmiştir.

7. Bulmaya çin-i zülfünün bûyını nâfe-i Hoten
İçse gül-âbı otlasa sünbül[i] âhü-yı Hıfâ
8. Zâğ ne bile şîrimün dadını kim şeker bigi
Vaşf-ı lebünde sözlerüm tûfî-i cânadur gîdâ
9. ‘Arz-ı du‘â durur ğaraż hûsn ili pâdişâhına
Yohsa *Şenâyî* kim durur okıya medh-ile şenâ
10. Gül varaķına niçe kim yaza bahâr vaşf-ı hâl
Niçe ki bülbül okıya bile hazânevâr (?) şitâ
11. Bâd-ı hazân irişmeye ‘ömr bahârına anuñ
Hûsn-i cemâl-i gülşenin tâze vü ter tuta Hudâ

-2-

Ve lehu

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[44b]

1. Âh kim raħm idüp ol gözleri bîmâr baña
Cân lebe geldi daħı itmedi tîmâr baña
2. Yâr-ı gül-ruħdan ırâħ lâledağı jâle bigi
Nice şan ađlamayam kim güler ađyâr baña
3. Seyr-i serv-i çemen ü âb-ı revânı niderem
Yârsuz hâr gelür her gül ü gülzâr baña
4. Aldı cevr-ile elümden benüm ol sîm-teni
Bundan artuķ ne ide çarħ-ı sitem-kâr baña
5. Hâlümi itdi perîşân řu kara zülf bigi
Gelegör neyledi bu baħt-ı siyeh-kâr baña
6. Yaralar urup eger pâremi biñ pâre kıla
Hâşe li’llâh ki diyem netdi görüñ yâr baña

- [45a]
7. Adını أَنْطَرُ الْيَكْتُ oқıdum Mūsāvār¹⁸
لَنْ تَرَانِي didi göstermedi dīdār baña¹⁹
  8. Görürem h̃ ābda ol server-i h̃übānı gelür
Ṭur bunı diñle Şenāyī diyü tekrār baña
  9. Gerçi faẓl ehline eş‘ār dimek ‘ār durur
Eyle eş‘āruñ-ile h̃ālūñi iş‘ār baña

-3-

Fi-Ḥurūf[i'l-bā]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Sāye-i zūlfūñ olalı gül-ruḥuñ üzre niķāb
Seyr ider ebr-i siyeh içre şanasın āfitāb
2. Ḥadd ü ḥaṭṭuñ vaşfını yazduķça dīvāna ķalem
Defterūñ evrāķı gül olur mürekkeb müşg-nāb
3. Dökse yaş ķaddūñ ḥayāliyle gözüm her dem nola
Kim olur cānā revān serv olduğı yirlerde āb
- [45b] 4. Cām-ı la‘lūñ reşkine eşķüm şarāb-ı nābdur
Lāleveş şevķūñ odında olalı bađrum kebāb
5. Cān u dilde işķuñuñ şehrini ma‘mūr itmege
Eylere her dem dürüşüp ‘aķlumuñ mülkin ḥarāb
6. Şanma kim cevr-ile dil sen dil-beri terk eyleye
Ķomaz elden dāmen-i mihrūñ ilā-yevmi’l-ḥisāb
7. Luṭf idüp cānā Şenāyī’ñüñ senāsın ķıl ķabūl
Kim ģarīb ü ḥastenūñ olur du‘āsı müstecāb

¹⁸ Araf Suresi, 143: “Bana görün, sana bakayım!”

¹⁹ Araf Suresi 143: "Sen beni göremezsın!"

-4-

Fî-Hurûfi's-şâ

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ülün

- [46a]
1. Hem-dem olalı sen güle her hâr ü has iy döst
Cân murğına gülzâr-ı cihândur kafes iy döst
  2. Şaçmazsa şu insânlig idüp merdüm-i çeşmüm
Ben hâk yaqar nâr-ı hevâña heves iy döst
  3. 'İsilige demdür baña feryâd-res ir kim
Cân geldi lebe kıldı hemân bir nefes iy döst
  4. Raḥm eyle elüm tut ki_igen kaldum ayaqda
Devletlü başuñ-çün baña ol dest-res iy döst
  5. Bir döst senüñ bigi bu ben bî-ser ü pāya
Kes başumı ger var-ise 'âlemde kes iy döst
  6. Luṭfuñ demidür 'ahde vefâ eyle kerem kııl
Cevr-ise dile cāna cefâ-y-ise bes iy döst
  7. Hecründe niçe yana fiğân-ile *Şenāyî*
Vaḳtidür olursañ aña feryâd-res iy döst

-5-

Fî-Ḥarfi'l-cim

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- [46b]
1. Ser-i zülfünde gönül oldu çü sevdâ[y]i-mizâc
Şerbet-i la'l-i lebüñdür aña ma'cün-ı 'ilâc
  2. Hızr-ı haṭṭuñ vireli çeşme-i ḥayvâna bahâ
Ḳomadı ḳand-i lebüñ Mısr nebâtına revâc
  3. Mantıq-ı tûṭî taşavvurda şekerdür diyenüñ
Bu kıyâsî sözi şirinliği

4. Râz-ı hüsnuñi diler dil kim ide setr ü nihân
‘Acabâ nûr-ı sirâcı nice setr ide zücâc
5. Kaşuña kirpigüñe zülfüñe haţt-ı ruhuña
Gönderür her şeh-i hüsñ k[i] yidi iklim hârâc
6. İşigün tahtına ger irse-y-idi bahtum eli
Ayağün toprağını eyler-idüm başuma tâc
7. Vaşf-ı reyhân-haţuñı yazsa *Senâyi*’ye gerek
Bir mürekkeb ki ola nâfe ğubârı aña zâc

-6-

Fî-Harfi’l-hâ

Mef’ülü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- [47a]
1. Cânâ helâl ü pâk-ise ger mezhebünde râh
Olsun harâmî gözlerüñe hünımız mübâh
  2. Zülfüñ kemend-i bendine her cân ki bağlanur
Bend-i belâdan iki cihânda bulur necâh
  3. Meydân-ı Mışr-ı hüsne silah-şördür gözün
Kim gâh tiğ alup ele gâh oynadur rimâh
  4. *وَاللَّيْلِ* oldı virdüm *وَالشَّمْسِ* oğıram²⁰
Zülf ü ruhuñı görelı her şâm ü her şabâh
  5. *بانك مؤذنان خرابات را شنو*²¹
Dirler ki eş-şalâ eger isterseñüz felâh
  6. Ben tevbe itmege dağı hem tevbe itmişem
Kim tevbemi eger şımayam bulmaz[am] şalâh

²⁰ Leyl Suresi, 1: “Yemin olsun bürüyüp örttüğünde geceye.” ve Şems Suresi, 1: “Yemin olsun güneşe ve kuşluğuna.”

²¹ Bâng-ı mü’ezzinân-ı harâbât-râ şınev: “Harabat müezzinlerinin seslerini dinle/işit!”

7. Kılkuş didügi kavlı-i şürâhî *Şenâyi'*ye
Budur ki راح روجی لو لم یجینی راح²²

-7-

[47b]

Fî-Ḥarfi'l-hâ

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Ref it niķâbı tâ görine_ol âfitâb-ruḥ
Kim perde olsa gösteremez âfitâb ruḥ
2. Gül yüzüñ-ile 'arızuñ âbından ey şanem
Âteş-mişâl germ olup alur gül-âb ruḥ
3. Naç'-ı zemînde ola piyâdeyse şeh-süvâr
Atuñ ayağına süren iy meh rikâb ruḥ
4. Yarın revân ola şu bigi bâğ-ı cennete
Kim bugün işigüñde iderse türâb ruḥ
5. Kaddüñe karşı eşkümüz olur revân veli
Serv ayağına kanda süriser her âb ruḥ
6. Ka'be yüzüñde görelî mihrâb kaşuñı
Secde kı lup sürer yire her şeyḥ ü şâb ruḥ
7. Rüzı siyeh saçuñ bigi olur *Şenâyi'*nüñ
Girmezse_eline bu gice bir mâh-tâb ruḥ

[48a]

-8-

Fî-Ḥarfi'd-dâl

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Dil-i divâneye zencîr-i saçuñ eyle kemend
Yoḥsa tıtmaz anı 'âlemde daḥı bağ-ile bend

²² Râha rûhî lev lem-yücibnî râha (?): "Beni icbar etmezsen ruhum gider (?)".

- [48b]
2. Güz yili bigi yavuz gözden ırağ eyle yüzün
Hüsnünün tâ ki bahârına irişmeye gezend
  3. Micmer-i işka gerek cânı yaşam üd bigi
Sen perî da'vetine pes ne buhûr ola pesend
  4. Hüblik hıttbesin okımağa kıaddün adına
Bülbül ider çıkuben servde gul-bâng-ı bülend
  5. Husrevâ vaşf idicek la'lüni şirinlig-ile
Tütî-i tab'a gelür söz yirine şekker ü kıand
  6. Pend key var saña itme baña sa'y-ı abeş
Nâşihâ itmez eşer 'âşika çün nuşh-ile pend
  7. Nev-cevân-iken irişdürdi kemâle gâzelin
Bu *Şenâyi*'ye meger himmet ider pîr-i Hıucend

-9-

Fi-Hurûfi'r-râ

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mef'ülü Fâ'ilün

- [49a]
1. Güneş yüzünde zerre dehânuñ nişânıdır
Sâye saçuñda müy meyânuñ nişânıdır
  2. Kıaddün kıyâmı rüz-ı kıyâmet 'alâmeti
Hıaddün tamâmı bâğ-ı cinânuñ nişânıdır
  3. Cennetde havz-ı Kevşer eyâ hür-ı Tübâ-kıad
Küyuñda aķan âb-ı revânuñ nişânıdır
  4. Dil karşı tutdı ğamzeñe di çeşm kıaşuña
Hıışm itmesün ki tîr ü kemânuñ nişânıdır
  5. Tütî-şifat *Şenâyi* şekker yir gelür söze
Şerh-i lebünle vaşf-ı dehânuñ nişânıdır

-10-

Ve lehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Diñlerem dillerde vaşf-ı dil-sitānum söylenür
Âh kim oldu ‘ayān sırr-ı nihānum söylenür
2. Halk unuttı Yūsuf-ı Ken‘ān’ı şimdi hulk-ile
Mısr-ı hüsn içinde sulţān-ı cihānum söylenür
3. La‘l-i dūr-pūşı ider söz yirine şekker nişār
Dem-be-dem ki_ol tūṭı-i şīrīn-zebānum söylenür
4. Kışsa-i Ferhādveş ol Husrev ü Şīrīn-ile
Her ser-i bāzārda bu dāsītānum söylenür
5. Bu yiter ‘uşşāk içinde baña şāhā ‘izz ü cāh
Kim *Şenāyī* bendeñem nām ü nişānum söylenür

-11-

Ve lehu

[49b]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Tenüm şevk-i miyānuñdan senüñ bir müya dönmişdür
Gözüm serv[i] boyuñdan ayru iki cüya dönmişdür
2. Elif kıddüm gamuñ çenginde nün olup eyā meh-rü
Yüzüñ bedrinde görinen hilāl-ebrüya dönmişdür
3. Ruhuñda hālüñ iy hūb-ı Hıṭā kim nāfe-i Çīn’dür
Diyār-ı Rüm’da şan-kim siyeh Hindü’ya dönmişdür
4. Niçe biñ şiri bir demde şikār itmek-içün çeşmüñ
Ne cāzūdur ki sihr-ile uyur āhüya dönmişdür
5. Yaşum deryā-yı ‘Ummān’dur şadefdür şanasın çeşmüm
Hayālün ol şadef içinde bir lü’lü’ye dönmişdür

[50a]

6. Saçınıñ bŷyı reşkinden Hŷoten'de nāfesin āhŷ
İder mŷşgĭn dine tā kim bu bŷ ol bŷya dŷnmişdŷr
7. Şenāyĭ dŷr dişŷñ vaşfın iderken nazmı şerminden
'Araç-rĭz oluban gevher 'Aden'de şuya dŷnmişdŷr

-12-

Fi-Hurŷfi'z-zā**Mefā'ılŷn Mefā'ılŷn Mefā'ılŷn Mefā'ılŷn**

[50b]

1. Didŷm cānā ki dil-berler neyiçŷn dil-nŷvāz olmaz
Didi kim nāzenĭn olanda nāz olur niyāz olmaz
2. Didŷm ki_ol zŷlf uzasun ęo ruĥuñda 'ŷmrdŷr ki_ey meh
Didi devr-i ęamerdŷr bu igen 'ŷmr-i dırāz olmaz
3. Didŷm ĥŷsnŷñ bahār ansız ĥazāndur bāę-ı cān u dil
Didi bir ęiş olur mı kim anuñ ardınca yaz olmaz
4. Didŷm 'āmm-iken in 'āmuñ baña cevruñi ĥās itdŷñ
Didi her 'ām Maĥmŷd'uñ ęatında ĥās Ayāz olmaz
5. Didŷm kim Ka'be'(y)i gŷrŷp ęaşuñı ęılmışam ęible
Didi kim iki miĥrāba sŷcŷd itme namāz olmaz
6. Didŷm kim sırr-ı mestŷri ider mestāne ęeşmŷñ fāş
Didi kim merdŷm-i ser-mest igende ehl-i rāz olmaz
7. Didŷ[m] kim ĥātır-ı bŷlbŷl daĥı gŷl bigi nāzŷkdŷr
Didi kim iy Şenāyĭ_ŷpsem niyāz ehlinde nāz olmaz

-13-

Ve lehu**Mef'ŷlŷ Mefā'ılŷ Mefā'ılŷ Fa'ŷlŷn**

1. İy māh ruĥuñ şem'ine pervānelerŷz biz
Zencĭr saçuñ bendine dĭvānelerŷz biz

[51a]

2. Kim gelse başın töp iderüz kıddini çevgān
Meydān-ı maḥabbetde ki merdānelerüz biz
3. Atuñ yolına iy fil-fiken-i şeh ruḥ idüp naṭ'
Geldükse piyāde nola ferzānelerüz biz
4. Kārūn iderüz kanķı gedā kılsa tevaḳķu'
Gencīne-i 'ışkuña ki vīrānelerüz biz
5. 'Işk odına yanmağa Şenāyī bigi her dem
İy māh ruḥuñ şem'ine pervānelerüz biz

-14-

Fi-Ḥarfi's-sin

Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün

[51b]

1. Ol serv-i gül-ruḥsār-ile hem-dem olup her ḥār u ḥas
Cān bülbüline gösterür 'ālem gülistānın ḳafes
2. Eflāke efgānum çıkar ol mihrībān-ı māh-ruḥ
Nālem işidüp āh kim olmaz baña feryād-res
3. Minḳār-ı tütī şekkerin çün zāg ayağında görüp
El başa nice urmasun efgān idüp miskīn meges
4. Virürken ölmüş cānlara vaşluñ ḥayāt-ı cāvidān
Bi'llāh revā mı ben ölem hecrüñde iy 'İsī-nefes
5. Hiç iltimāsı bendeñüñ yoḳ ḥidmetüñden ğayrı bil
'Āli-cenābuñdan şehā besdür baña bu mültemes
6. Servī boyuñ Tübā yiter Kevşer zülāl-i leblerüñ
Ḥüsn-i cemālüñ ravza-i Rıdvān-ise 'uşşāḳa bes
7. Ḥūr u ḳuşūr-ı cennete tıflam mı ben kim aldanam
Anlar tufeylümdür benüm didāra itmişem heves
8. Şeyṭāna uymışsın diyü ṭa'n itme zāhid 'āşıḳa
Ben saña uymazam yüri benden sözüñi var kes

9. Şanma *Şenāyi* kim kese ḥavf-ile rahmetden recā
Çün Hāḫ didi لَا تَقْتُوا nevmid ola mı hīç-kes²³

-15-

Fî'l-ğayn

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

[62a]

1. Olmadı bir 'ilac dil ü cān ider dirîğ
Bulınmadı bu derdüme dermān ider dirîğ
2. Ol gül-'izār ü ğonca lebūñ ḥār u ḥasreti
Bağrumı pāreler cigerüm ḫan ider dirîğ
3. Ḳaddümi çeng-i ğamda büküp her nefes beni
Ḳānūn idindi ney gibi nālān ider dirîğ
4. Ḥayfa ki ḥüsn gülşenini zāğ seyr ider
Ḥār u ḥasedde bülbül[i] efgān ider dirîğ
5. Olalı genc-i 'ışkına gencine künc-i dil
Ma'mūr ḳılmayup daḫı vīrān ider dirîğ
6. Öldürmek isdese beni māni' olur raḳīb
Ḳomaz ki ḫayra gire peşimān ider dirîğ
7. Bizden *Şenāyi* cānını dimiş dirîğ ider
Cānāneden 'aceb kim ola cān ider dirîğ

-16-

Fî-Ḥarfi'l-fā

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

1. Cāndan götürdi gerçi bu bend-i belā-yı zülḫ
Sevdālara düşürdi dil-i mübtelā-yı zülḫ

²³ Zümer Suresi, 53: "Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyiniz".

[62b]

2. Yanmazdı şem‘-i mihrüne pervâneveş cihân
Pür-sâye kılsa ‘âlemi per-i hü mâ-yı zülf
3. Hıfz itmege ruhuında şehâ genc-i hüsnüni
Ço kim tılısm olup görine ejdehâ-yı zülf
4. İki cihâna virmez-idük bir kılı ucın
Bilsek ne veche hüsnüne virür bahâ-yı zülf
5. Kesb itdi hoş hevâ-y-ile iy serv-i lâle-ruh
‘Ömr-i dırâzı ol ki var anda hevâ-yı zülf
6. Müşg-i Hıttâ’dan eylese reng-i siyâhını
Naqqâş-ı Çinî yazmaya bir dağı tâ-yı zülf
7. Pâyâna irdi rişte-i ‘ömri *Şenâyi*’nün
Miskîn ‘aceb bu ki_itmedi kaç‘-ı recâ-yı zülf

-17-

Fi-Ḥarfi’l-kâf

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

[63a]

1. Var mı ‘aceb benüm bigi bir mübtelâ-yı ‘ışk
Ki_oldum esir-i miḥnet ü derd ü belâ-yı ‘ışk
2. Halk-ı cihâna cân-ile bigâne olmuşam
Andan berü ki oldı gönül âşinâ-yı ‘ışk
3. Taht-ı şerâda fevķ-i sümüvvât seyr ider
Dil, çeşm-i kuḥl olalıdan (?) ḥâkipâ-yı ‘ışk²⁴ (?)
4. Birdür gözine zulmet-i şeb zav‘-ı şubḥ-dem
Gönlinde kim ki zerrece buldı ziyâ-yı ‘ışk

²⁴ Bu hâliyle mısranın vezni aksamaktadır.

5. ‘Uşşâk ger belürse maḳām-ı ḥicāzda
Büt-ḥāneye_ılte bir nefes içre nevâ-yı ‘ışk
6. Meddâḥ-ı ‘âlem oldu şenâ-ḥ_ân ‘ışk-ıçün
Oḳı *Şenâyî* sen-daḥı medḥ ü şenâ-yı ‘ışk

-18-

Fi-Ḥarfi'l-kâf

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

[63b]

1. Şun sāḳiyâ elüme yine cām-ı lāle-reng
Kim ḳomaz ol açar göñül āyinesinde jeng
2. Dil-dār la'l[i] yādına vir bāde(y)i müdām
Kim bāda vara ḳalmaya nāmūs u nām ü neng
3. ‘Iyş [u] şafâ cihānda hemindür ki mey ola
Ḥalvetde dil-ber-ile vü āvāz-ı nây u çeng
4. Fikr-i miyānı ḳomadı ḳılca mecālümüz
Zikr-i dehānı ‘ālemi gösterdi bize teng
5. Güyâ cerāḥatine ider merhem-i şifâ
Urduḳça ḡamzesi dil-i mecrūḥuma ḥadeng
6. Cevri vefâ-y-ıduḡını bildüm ki şınmadı
Urdı cefâsı niçe göñül şışesine seng
7. Dāyim *Şenâyî* gözle rızāsını dil-berüñ
Ger ‘āşık-iseñ itme eger öldürürse ceng

[64a]

-19-

Fi-Ḥarfi'l-lām

Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün

1. Oldı güler yüzün-ile gülşen[i] cennetün ḥacil
Ḥandes-i-y-ile la'lünün ḡoncası daḥı münfa'ıl

2. Nüşha ruhuñdan alalı çekdi muşavvir-i şabâ
Gül şuverin varaqlara âb-ile gilden eyle bil
3. Serv boyuñ hevâsı-la ‘ömr-i dirâza irişür
Sâye saçuñ gibi iden kesb-i hevâ-yı mu‘tedil
4. Gerçi felekdür işigüñ âteş-i âh irer yaçar
Ey melek âbı çeşmümüñ aqmasa aña muttaşıl
5. Şanma recâmı kaţ‘ idem vaşl tapuñdan iy şanem
Niçe ki cāndan olmaya ten bu cihānda münfaşıl
- [64b] 6. İrmedi çünkü ‘ömrümüñ riştesi devr-i vaşluña
Zülf-i müselselüñ irürgil ecelüme çäre kııl
7. Ger diseñ iy *Şenāyi* gel yoluma eyle ser fidi
Başum üzerine varın uşda ser-ile cān u dil

-20-

Ve lehu

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Gül-gün ruhuñ katında hacil iy nigār gül
Güler yüzüñ göricek olur şerm-sār gül
2. Gülsin veli cihānda senüñ bigi bir dağı
Olur mı âfitāb-ruđ u meh-‘izār gül
3. Simin kefinde hurde-i zer var tabak tabak
İtmege hāk-i rāhuña şāhā nişār gül
4. Ğirre_olma hüsne iy gül-i ter kim bu bāğda
Açılmış ola sencileyin şad-hezār gül
- [65a] 5. Gül hār görünür göze gülşende sensizin
Ammā senüñle olsam olur baña hār gül

6. Bülbüllerini zâr idici hâr-ı cevri-ile
Görmüş degül senüñ bigi bu rûzigâr gül
7. Gül yüzlüler şenâsını bülbül bigi oğu
Niçe ki iy Şenâyî gele nev-bahâr gül

-21-

Fî-Ĥarfi'l-mîm

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- [65b]
1. Ğam-ı 'ıŝkuñ-ile cânâ nice tedbir kılam
Her seher niçeye-dek nâle-i şeb-gîr kılam
  2. Ser-i zülfüñle bu mecmû'-ı perişanlığımı
Yoğ meâlüm ki ser-â-ser saña taķrîr kılam
  3. Anı kim ben çekerem müddet-i hecrüñde senüñ
Bu muhâl ola ki bir nâmede taķrîr kılam
  4. Dil ü dîn-ile vişâlün eger el vire bilem
Bile cânı da virem şanma ki taķşîr kılam
  5. Cân cemâlini eger görmege isterse gözüm
Şüretün naķşını dil levhine taşvîr kılam
  6. Dil-i divâneye dermân dağı kılmadı meger
Aña sevdâ-yı ser-i zülfüñi zencîr kılam
  7. İtmedi zerre kadar mihr Şenâyî'(y)e felek
Ĥükm-i taķdîr-i każâdur bu ne tedbir kılam

-22-

Fî'n-nûn

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ülün

1. Sen gidicek iy serv-i ĥîrâmân tenimüzden
Bu eşk-i revân gibi gider cân tenimüzden

- [66a]
2. İtüñ bizi kosa_olmağa säkin işigüñde
Fırdevse dağı gıtmez-idük meskenimüzden
  3. Ğamzeñ dil uğurladı deler revzen-i çeşmi
Cānı da diler kim ala bu rev[z]enümüzden
  4. Sâyil olalı eşküm işigüñde felekvâr
Dürler dökilür yir yüzine dâmenimüzden
  5. Yıllarla yiler yıl bigi kūyuñda *Şenāyī*
Diseñ nola kimdür bu geçen gülşenimüzden

-23-

Ve lehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- [66b]
1. Niçe kim cevr ü cefâlar şadr olur cānāndan
İstemez ğayrı vefāyı bu dil ü cān andan
  2. Bilmedi 'âlemde hergiz cān-ı şîrîn qadrini
Kılmayan terciħ la'lüñ çeşme-i hayvāndan
  3. Hür u ğilmān ü melāyik hüsnuñe hayrāndur
İy perī-ruħ 'add iden kimdür seni insāndan
  4. Hışm idüp 'aşıklara düşünām viricek dem-be-dem
Bi'llāh unutma şehā ben kuluñ ol ihsāndan
  5. Gerçi olduĝ Ka'be-i kūyuñda iy cān mu'tekif
Gel ki yok sensüz şafāmuz ravza-i Rıdvān'dan
  6. Cān bigi senden habībi ayuram didi raķīb
Yā İlähī şaklaĝıl imānımız şeytāndan
  7. Qalma derd-i fūrķat-ile iy *Şenāyī* cehd idüp
Vaşl-ı cānān ister-iseñ geç cihān ü cāndan

-24-

Fî-Ḥurûfi'l-hâ**Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ülün**

- [67a]
1. Ben bendeñe gel cevr ü cefâñı yeter eyle
Hışm itme şehâ luḡf-ile raḥm it nazâr eyle
  2. İy cãn u gönül derd ḡabibi keremüñden
Biz ḡastelerüñ küyına geh geh güzer eyle
  3. Yandurma beni âteş-i hicrãnuña cãnâ
İŝk ehlinüñ âh-ı ŝehirinden ḡazer eyle
  4. Raḥm eylemez-ise saña dil-ber eger iy dil
şabr-ile geḡür 'ömrüñi yâ var sefer eyle
  5. Ḥudaḡı diŝi reşkine ol serv-i revãnuñ
İy dide düriŝ eŝküñi la'l ü güher eyle
  6. 'Aşıklara nãŝih çü naŝiḡat eşer itmez
Taḡvil-i kelâm itme sözi muḡtaŝar eyle
  7. Cãnãneye irmek diler-iseñ i ŝenãyi
Vir cãnı cihãndan daḡı kaḡ'-ı nazâr eyle

-25-

Ve lehu**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

- [67b]
1. Ne nür-ı Ḥaḡḡ'a maḡhardur cemãlüñ iy ḡamer-çihre
Ki ḡüsnüñ âfitãbından bu[lur] şems ü ḡamer çihre
  2. Semâ' u çarḡa mihrüñle girürsem ḡañ mı iy meh-rü
Hevãña zerreveŝ her dem düŝüp çün rakŝ ider çihre
  3. Baña cãnâ elüñ öpmek ḡaçan mümkin olur heyḡât
Saña ḡãküm dirãḡtından düze dülgër meger çihre

4. Eritdi pūte-i ğamda beni iksir-i 'ıŝkuñ çün
Yaşum Kibrīt-i Aħmer'dür olursam tañ mı zer-çihre
5. Didiler mürde haqqı-y-çün ğapuñdur Ka'be-i 'uŝşak
Şenāyī ol şafa-y-ile işigüñe sürer çihre

-26-

Ve lehu

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

- [68a]
1. İy reşk-i perī ħūr mısın yāhu ferişte
Yâ nūr mısın şüret-i ādemde nüvişte
  2. Hōş-büy virür ħulkuñ ü ħilkatde meger kim
Olmışdı gilüñ misk ü gül-āb-ile sirişte
  3. Güller açılır gülşen-i cān içre ruĥuñdan
Tā toĥm-ı maħabbet olalı rūħda kişte
  4. Geçmez ser-i zülfüñ hevesinden göñül iy cān
Başdan ayaĝa toĝranup olur-ise rişte
  5. Çoĝ-ise Şenāyī nola yoluñda ħuşuruñ
Didār dile, ğalma şaĝın ħūr u behişte

-27-

Fi'l-lāmelif

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1. Kim durur dil ki ğam-ı 'ıŝkuñ-ile hem-dem ola
Cān nedür kim ħarem-i ħürmetüñe maħrem ola
2. Her ki sevdā-zedesi oldı müselsel saçınıñ
Devr cevrinden aña daĝı ne ğuşşa ğam ola
3. Rāhat ol cān ki senüñ derdüñ-ile rāhat olur
Ĥurrem ol dil ki ğam-ı 'ıŝkuñ-ile ħurrem ola

- [68b]
4. Gören eydür bu perî hür u ferîşte ola mı
Saña ben şerm iderem dimege kim âdem ola
  5. İy melek mâha cemâlünü niçe nisbet idem
Hüsni-ile mihr-i felek çünkü ruhuñdan kem ola
  6. Seni her hâr-ile iy serv-i gül-endâm görüp
Ger revân itmese bu dem nem[i] gözüm nem ola
  7. Umaram kim görüben kanlu yaşum rahm idesin
Âhenin gönlüne kâr eyleye âhum dem ola
  8. Geçdi *Ķânûn-ı Şifâ* dan marazı haste-dilüñ
Meger iy cân aña tiryâk-i lebün emsem ola
  9. Micmer-i gamda *Senâyî* çü yanar ‘ud bigi
Neyleyin nâle nice itmeyeyin epsem ola

-28-

Fî-Ħarfî'l-yâ

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- [69a]
1. Bülbülünüz gelürüz görmege gülzârumuzı
Rağm idüp sen de işit iy yüzi gül zârumuzı
  2. Ħusrevâ tütî-i cân ten kafesinde talabur
Göriccek sen lebi şîrîn [ü] şeker-bârumuzı
  3. Gün, yüzün hasreti-le bencileyin oldı za‘îf
Ki tuta tuta yürür bu der ü divârumuzı
  4. Mey-i ‘ışkuñ ki gözün bigi bizi eyledi mest
Ħaşre dek görmeye kimse dağı hüş-yârumuzı
  5. Şanma kim ‘âşık olan cân u serin ide dirîğ
Ķomışuz yolına ‘ışkuñ şanemâ varumuzı

6. Gūş-vār idine gūşına işiden kişiler
Dür dişüñ yādına bu nazm-ı güher-bārumuzı
7. Dem-i 'İsī bigi cānā vire bī-cānlara cān
Bu Şenāyī bigi kim oķısa eş'ārumuzı